

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ, ФІНАСІВ ТА АУДИТУ**

КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

ГРИДЗЬ Анастасія Володимирівна

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент,

кафедри обліку і оподаткування

Мулик Ярославна Ігорівна

ВІННИЦЯ – 2024

Затверджую
Завідувач кафедри обліку і
оподаткування

_____ О.А. Подолянчук

« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студент(у/ці) _____ Гридзь Анастасії Володимирівні

на тему «Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства»

затверджена Наказом від « ____ » _____ 2024 р.,

Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

Структура роботи		Термін підготовки
Вступ		
Розділ 1	Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки	
Розділ 2	Стан обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки підприємства	
Розділ 3	Вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки підприємства	
Висновки та пропозиції		
Список використаних джерел		

Термін подання роботи на кафедру

для попереднього захисту « ____ » _____ 2024 р.

Завдання видав керівник « ____ » _____ 2024 р.

Підпис _____

АНОТАЦІЯ

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні засади обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Об'єктом дослідження є процес обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства. Для проведення даного дослідження було визначено підприємство ТОВ «ЛИМ АВТО» м. Гайсин Гайсинського району Вінницької області.

Метою роботи: є вивчення питань обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Завдання роботи: розглянути поняття, сутність, роль і значення фінансової безпеки підприємства; дослідити обліково-аналітичну інформацію в забезпеченні економічної безпеки; розкрити методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки; оцінити організаційні засади обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств; дослідити принципи організації та механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства; проаналізувати порядок розкриття інформації у звітності щодо фінансової безпеки підприємства; провести діагностику фінансового стану ТОВ «ЛИМ АВТО» як основу забезпечення його економічної безпеки; розглянути удосконалення важелів управління діджиталізаційним ризиками та формування кібербезпеки облікового середовища; охарактеризувати фактори впливу на виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку ТОВ «ЛИМ АВТО» та їх зменшення; дослідити порядок реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства.

За результатами дослідження сформульовані висновки та пропозиції щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, обліково-аналітичне забезпечення, облік, аналіз, ризик, кібербезпека.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

- 1.1. Поняття, сутність, роль і значення фінансової безпеки підприємства
- 1.2. Обліково-аналітична інформація в забезпеченні економічної безпеки
- 1.3. Методичний інструментарій аналізу фінансової безпеки підприємств

РОЗДІЛ 2. СТАН ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

- 2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ЛИМ АВТО»
- 2.2. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств
- 2.3. Принципи організації та механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства
- 2.4. Розкриття інформації у звітності щодо фінансової безпеки підприємства

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

- 3.1. Удосконалення важелів управління діджиталізаційним ризиками та формування кібербезпеки облікового середовища
- 3.2. Фактори впливу на виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку ТОВ «ЛИМ АВТО» та їх зменшення
- 3.3. Реалізація стратегії фінансової безпеки підприємства на основі обліково-аналітичного забезпечення

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні інтеграційні процеси та кризові умови зовнішнього середовища актуалізують потребу формування релевантного інформаційного забезпечення для прийняття раціональних й ефективних управлінських рішень в системі фінансової безпеки підприємства.

Головним ресурсом сьогодні стає інформація, відповідно, в нових умовах сучасної глобалізації суспільства істотно посилюється значення мінімізації загроз та ризиків, виявлення та попередження відхилень, помилок і шахрайства, усунення їх причин, зміцнення безпекової парадигми управління підприємством.

Важливу роль в оптимізації виробничих процесів у суб'єкта господарювання відводять побудові та ефективній організації обліково-аналітичної системи забезпечення фінансової безпеки підприємства. Саме завдяки їй ідентифікуються причинно-наслідкові зв'язки між господарським життям і управлінськими рішеннями. Від своєчасної, доречної та достовірної інформації про наявність і рух активів та джерел їх утворення залежить ефективність управлінських рішень менеджерів різних ланок щодо зміцнення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств. Поширена нині практика обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами перебуває в процесі адаптації до змін нормативно-правового забезпечення та наближення вітчизняної практики обліку і звітності до вимог міжнародних стандартів звітності. Адже забезпечення належного рівня фінансової безпеки господарюючих суб'єктів безпосередньо залежить від єдності та системності обліку, аналізу і контролю як складових організаційно-економічного механізму управління підприємствами. З огляду на це обрана тема дослідження є актуальною.

Мета і завдання дослідження. Метою даної дипломної роботи є вивчення питань обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути поняття, сутність, роль і значення фінансової безпеки підприємства;
- дослідити обліково-аналітичну інформацію в забезпеченні економічної безпеки;
- розкрити методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки;
- оцінити організаційні засади обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств;
- дослідити принципи організації та механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- проаналізувати порядок розкриття інформації у звітності щодо фінансової безпеки підприємства;
- провести діагностику фінансового стану ТОВ «Курланд» як основу забезпечення його економічної безпеки
- розглянути удосконалення важелів управління діджиталізаційним ризиками та формування кібербезпеки облікового середовища;
- охарактеризувати фактори впливу на виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку ТОВ «Курланд» та їх зменшення;
- дослідити порядок реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства на основі обліково-аналітичного забезпечення.

Об'єктом дослідження є процес обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства. Для проведення даного дослідження було визначено підприємство ТОВ «Курланд» с. Телелинці, Вінницька обл., Жмеринський р-н.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні засади обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Методи дослідження Теоретичною і методологічною основою магістерського дослідження є базисні положення діалектичного методу пізнання, зокрема індукція та дедукція. Для досягнення визначеної мети і

вирішення завдань у роботі використано різні методи та прийоми: історичний і абстрактно-логічний (дослідження економічної сутності категорій «економічна безпека» та «обліково-аналітичне забезпечення»); системного підходу (розробка концептуальних засад функціонування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств; статистичного спостереження і групування (виявлення залежностей між рівнем соціально-фінансової безпеки окремими параметрами розвитку підприємств); аналізу і синтезу (визначення предмета, об'єкта дослідження та виявлення факторів впливу на обліково-аналітичне забезпечення; обґрунтування методології трансформації обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою; монографічний (розробка організаційних засад обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою в умовах діджиталізації); порівняння (установлення теоретико-методологічних засад обліково-аналітичного забезпечення в умовах гармонізації обліку відповідно до міжнародних стандартів).

Структура та обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 102 сторінок машинописного тексту. Робота містить 18 таблиць та 25 рисунків. Кількість найменувань у списку використаних джерел - 77.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, сутність, роль і значення фінансової безпеки підприємства

Дослідження проблем фінансової безпеки почали з'являтися в науковій літературі не так давно. Слід відзначити, що останній часом вони набувають все більшої актуальності. Здебільшого увага науковців прикута до питань формування системи фінансової безпеки підприємства, побудови ефективного механізму управління нею, вивчення теоретичних та методологічних основ фінансової безпеки.

Огляд наукових джерел з питань трактування сутності поняття «фінансова безпека підприємства» показав, що більшість учених дотримуються лінії, яка базується на визначенні фінансової безпеки держави (табл. 1.1), тільки екстраполюють її на мікрорівень. І в загальному випадку фінансову безпеку підприємств представляють як механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи суб'єкту шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого - забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «фінансова безпека держави» за різними авторами

Джерело	Трактування поняття «фінансова безпека держави»
1	2
Барановський О. І. [1]	фінансова безпека держави – це: - важлива складова економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України. Вона відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів; - стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю запобігти зовнішній фінансовій експансії, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної

	економічної системи та економічне зростання; - стан фінансових потоків в економіці, що характеризується збалансованістю і наявністю апробованих механізмів регулювання та саморегулювання;
Єрмошенко М. М. [2]	Фінансова безпека – це стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів.
Кульпінський С. [3]	фінансова безпека держави – це здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фінансової і монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи і створення сприятливого інвестиційного клімату
Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. [4]	фінансова безпека – це стан фінансово-кредитної сфери країни, що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатністю забезпечувати стійкий економічний розвиток держави
Шлемко В. Т. [5]	фінансова безпека держави – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної і податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання

Джерело: Узагальнено автором на основі джерел 1-5.

В таблиці 1.2 систематизовані визначення поняття «фінансова безпека підприємства» за різними авторами та виділено ряд підходів. Так, найбільш розповсюдженим є підхід, за яким автори розглядають фінансову безпеку підприємства «як функціональну складову економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток». [6].

Таблиця 1.2

Трактування поняття «фінансова безпека підприємства» за різними авторами

Джерело	Трактування поняття «фінансова безпека підприємства»
1	2
<i>Підхід: фінансова безпека розглядається як складова економічної безпеки підприємства</i>	
Чібісова І.В. [6]	фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз.
Козак Л.С., Багровецька І.В. [7]	фінансова безпека підприємства – це важлива складова частина економічної безпеки, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта, яка відображається через систему критеріїв і показників його фінансового стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних резервів.
<i>Підхід: фінансова безпека розглядається як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність, тощо.</i>	

Бланк І. А. [8]	фінансова безпека підприємства - це кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах.
Горячева К. С. [9]	фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи.
Пономаренко О. Е. [10]	фінансова безпека підприємства – це визначений якісно та кількісно рівень фінансового стану підприємства та діяльність, направлена на досягнення даного стану, який характеризується збалансованістю і якістю використання фінансових інструментів економічної системи та забезпечує її здатність реалізувати свою місію й забезпечувати стабільний розвиток, витримуючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів.
<i>Підхід: фінансова безпека розглядається як здатність здійснювати ефективно і стабільно свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси</i>	
Єпіфанов А.О., Плachtун О.Л., Домбровський В.С. [4]	фінансова безпека розглядається як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків.
Журавка О.С., Бондаренко Є.К. [11]	сутність фінансової безпеки полягає у здатності суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів.
Бердар М. [12]	фінансова безпека є важливою складовою і представляє собою здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно протягом невизначеного періоду часу, шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.
Мунтіян В.І. [13]	фінансова безпека розглядається як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку
Ареф'єва О. В., Кузенко Т.Б. [14]	фінансова безпека підприємства може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства й перспектив його технологічного та фінансового розвитку
<i>Підхід: фінансова безпека розглядається як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію</i>	
Кракос Ю. Б. Разгон Р.О. [15]	сутність фінансової безпеки полягає у здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовища.
Папехин Р. С. [16]	розглядає фінансову безпеку як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до мети загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеності й конкурентного середовища
Гукова А.В.,	сутність фінансової безпеки підприємства полягає в здатності підприємства самостійно

Анікіна І.Д. [17]	розробляти й проводити фінансову стратегію, відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного й конкурентного середовища
<i>Підхід: фінансова безпека розглядається як діяльність з управління ризиками</i>	
Кириченко О. А. Кудря І.В. [18]	фінансову безпеку підприємства визначають як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах.
Куцик В.І. Бартиш А.І. [19]	фінансова безпека підприємства – діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та росту власного капіталу в поточній та стратегічній перспективі.
<i>Підхід: фінансова безпека розглядається як система, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан</i>	
Лаврова Ю.В. [20]	фінансова безпека підприємства є системою, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства, які формують захищеність його фінансових інтересів у балансі з фінансовими інтересами його економічних агентів.
Кудрицька Ж.В. [21]	під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти збалансований стан його елементів та підсистем як окремої економічної системи, що можуть бути виражені кількісними чи якісними показниками та характеризується стійкістю до негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовища та здатністю забезпечити її ефективне функціонування, стабільність розвитку та економічного зростання.
<i>Підхід: фінансова безпека розглядається як специфічний вид відносин</i>	
Сорокіна О.М. [22]	фінансова безпека підприємства визначається як специфічний вид економічних відносин, які виникають між підприємством і суб'єктами його зовнішнього оточення щодо забезпечення оптимального фінансового стану, в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії та який характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Джерело: Узагальнено автором на основі джерел 4, 6-22.

Прихильниками такого підходу є: Чібісова І.В. [6], Козак Л. С. та Багровецька І.В. [7] та інші.

За іншим підходом автори розглядають фінансову безпеку підприємства як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність, тощо.

Так, аналізуючи визначення Бланка І.А. [8], Горячевої К.С. [9] та Пономаренка О.Е. [10], слід відзначити, що вони досить змістовно відображають функціональні характеристики фінансової безпеки, втім, на нашу думку, ототожнювати фінансову безпеку підприємств з його фінансовим станом не зовсім вірно. Оскільки безпека фінансова чи економічна це перш за все потенційні можливості підприємства протистояти негативному впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. До того ж в цих визначеннях ані слова не сказано про те, яким чином взагалі забезпечується фінансова безпека, що, на наш погляд, є дуже важливим.

В окремих дослідженнях фінансова безпека розглядається як здатність підприємства ефективно і стабільно здійснювати свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси.

Так, наприклад, колектив авторів у складі Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та інші [4], фінансову безпеку розглядають як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема й фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ. Ідентичні визначення зустрічаються в роботах Журавки О.С. та Бондаренко Є. К. [11], Бердар М. [12].

Фінансову безпеку як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, тощо, розглядають такі науковці як Мунтіян В.І. [13], Ареф'єва О.В. та Кузенко Т.Б. [14]

Окремі науковці фінансову безпеку розглядають як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію.

Так, на думку Ю. Б. Кракос та Р. О. Разгон суть фінансової безпеки полягає у здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовищ [15]. Такої ж думки дотримуються Папехін Р. С. [16], Гукова А.В. та Анікіна І.Д. [17].

Кириченко О. А. та Кудря І. В. [18] визначають фінансову безпеку підприємства як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах. Такої ж думки дотримуються Куцик В.І. та Бартиш А.І. [19].

Дані науковці ототожнюють фінансову безпеку з діяльністю, націленою на досягнення визначеного стану. Ця думка також є слушною, але не відповідає умовам об'єктивності, оскільки характеристики безпеки підприємства не залежать повною мірою від діяльності менеджерів.

Цікавий підхід до трактування сутності фінансової безпеки зустрічається у Лаврової Ю. В. [20] та Кудрицької Ж.В. [21], які розглядають її як систему, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан.

Таким чином аналіз наукових джерел [4, 6-22] дозволив нам виділити такі основні підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» (рис. 1.1).

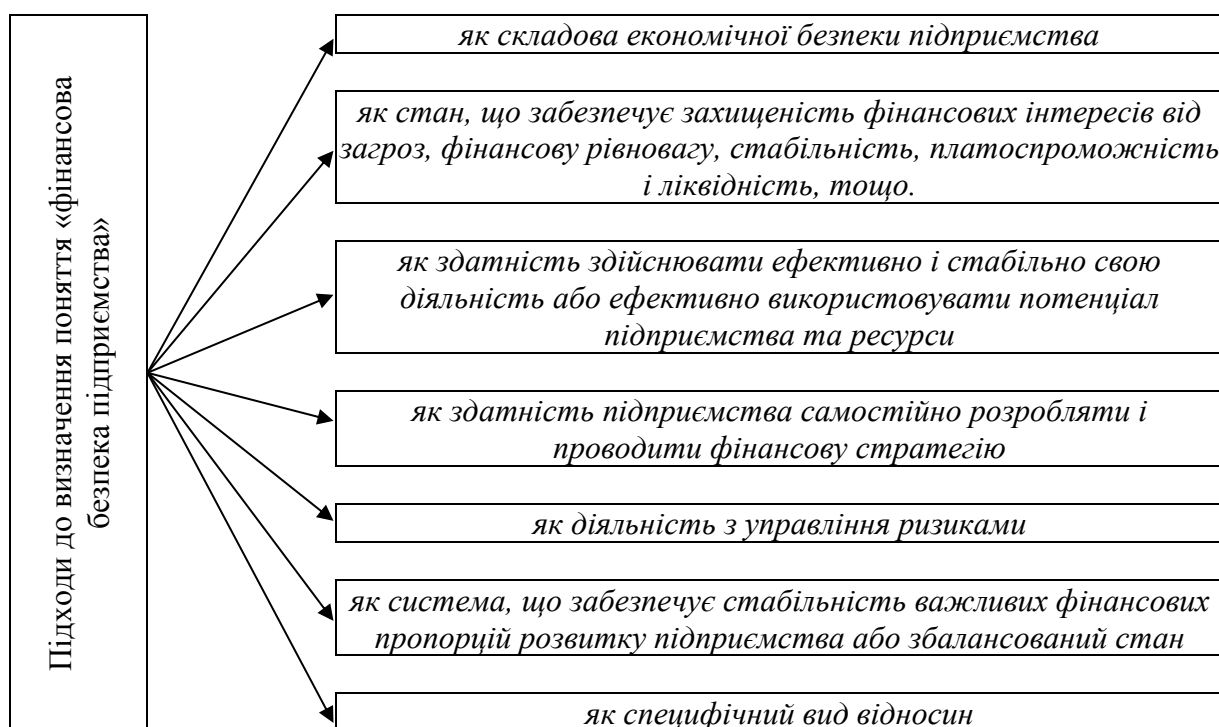

Рис. 1.1 Підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства»

Джерело: систематизовано автором на основі джерел [4, 6-22]

Неординарний підхід використовує Сорокіна О.М. [22] розглядаючи зміст дефініції «фінансова безпека». На її думку, фінансова безпека підприємства визначається як специфічний вид економічних відносин, які виникають між підприємством і суб'єктами його зовнішнього оточення щодо

забезпечення оптимального фінансового стану, в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії та який характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Отже різноманіття підходів щодо визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» пояснюється його багатоаспектністю, але кожен із цих підходів не враховує ту чи іншу істотну характеристику фінансової безпеки підприємства.

На нашу думку, поняття «фінансова безпека підприємства» є синтезованим, інтегруючим у собі важливі характеристики категорій «економічна безпека підприємства» та «фінанси підприємства». Ці категорії досить глибоко розглядаються в сучасній літературі, що дозволяє використовувати їх теоретичну основу і методологічний апарат при дослідженні важливих змістовних характеристик поняття «фінансова безпека підприємства» як об'єкта управління.

Грунтовно дослідив істотні характеристики поняття «фінансова безпека підприємства» Бланк І.А. [8]. Він виділив наступні характеристики:

1. Фінансова безпека підприємства є основним елементом системи його економічної безпеки.
2. Фінансова безпека є системою кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, що в комплексі відображає рівень його фінансової захищеності.
3. Об'єктом її забезпечення є сформована система пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства, що потребують захисту в процесі його фінансової діяльності.
4. Основою формування фінансової безпеки підприємства є ідентифікована система реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру його фінансовим інтересам.
5. Система конкретного підприємства припускає диференційований рівень кількісних і якісних параметрів захищеності фінансових інтересів, адекватний його фінансовій філософії.

6. Фінансова безпека підприємства є системою, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства.

7. Важливою цільовою спрямованістю системи фінансової безпеки підприємства є створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства в поточному і перспективному періодах.

Таким чином на основі проведено аналізу наукових підходів до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» та розглянутих його істотних характеристик, вважаємо за доцільне дати таке уточнене визначення: *фінансова безпека підприємства* – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

Висновки. В науковій літературі зустрічаються різні підходи до трактування сутності поняття «фінансова безпека підприємства», що пояснюється його багатоаспектністю. Систематизація наукових поглядів щодо трактування терміну «фінансова безпека підприємства» дозволила виділити такі підходи, де фінансова безпека розглядається: як складова економічної безпеки підприємства; як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характерів, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність і ліквідність, тощо; як здатність здійснювати ефективно і стабільно свою діяльність або ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси; як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію; як діяльність з управління ризиками; як система, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан; як специфічний вид відносин.

На основі проведеного дослідження дано таке уточнене визначення поняття «фінансова безпека підприємства»: фінансова безпека підприємства – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує

його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.

1.2. Обліково-аналітична інформація в забезпеченні економічної безпеки

Під обліково-аналітичним забезпеченням системи фінансової безпеки підприємства слід розуміти процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень, направлених на забезпечення захисту фінансових і економічних інтересів підприємств на всіх рівнях від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення формується при тісній взаємодії підсистем бухгалтерського обліку й економічного аналізу.

Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” визначає бухгалтерський облік як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» всі юридичні особи незалежно від форм власності повинні вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність. Мета ведення бухгалтерського обліку є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Об’єктами обліково-аналітичного забезпечення управління суб’єктами господарювання є (рис. 1.2):

1. Первинна облікова інформація формується на основі первинних документів. Первинні документи – це письмові свідоцтва, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення (наприклад, прибуткові та видаткові касові ордери, накладні на здачу продукції на склад). Від якості оформлення документів значною мірою залежить повнота і достовірність показників обліку

і звітності.

Рис. 1.2. Об'єкт обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання

Джерело: побудовано автором

2. Поточна облікова інформація формується на основі відповідної обробки інформації, яку містять первинні документи, тобто відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку, визначення оборотів і підсумків за кожним із рахунків.

3. Результативна облікова інформація формується внаслідок складання звітності, яка завершує поточний облік у системі рахунків і повністю зумовлена його даними.

4. Результативна економічна інформація – інформація, отримана внаслідок аналізування облікової інформації, узагальненій у звітності, яка попередньо формується за допомогою всіх інших елементів методу бухгалтерського обліку для одержання аналітичної (економічної) інформації, необхідної для управління і контролю.

При оцінці фінансової безпеки підприємства використовують різні методи бухгалтерського обліку й економічного аналізу

Метод бухгалтерського обліку – це система способів, що забезпечують суцільне, безперервне і взаємопов'язане відображення і узагальнення у

грошовій оцінці об'єктів обліку для контролю за збереженням господарських засобів і забезпечення інформацією, необхідною для управління.

Бухгалтерський облік як невід'ємна частина системи народногосподарського обліку ґрунтується на наукових основах – діалектичному методі й економічній теорії.

Науковий зміст методу бухгалтерського обліку визначається підходом до явищ господарської діяльності підприємств, розгляду всіх засобів і процесів у безперервному їх русі і розвитку, єдності, взаємозв'язку і взаємозумовленості.

Разом з тим, бухгалтерський облік має свої, властиві тільки йому способи дослідження, що зумовлені особливостями його предмета, тобто об'єктів, що відображаються і контролюються, а також завдань і вимог, що ставляться до обліку.

Основними способами (або елементами) методу бухгалтерського обліку є:

- документація й інвентаризація;
- оцінка і калькуляція;
- система рахунків і подвійний запис;
- баланс та інші форми звітності.

Зростання вимог до кількісних і якісних характеристик інформаційної бази управління економічною безпекою спонукають до перегляду кваліфікаційних характеристик працівників обліково-аналітичних та економічних служб підприємства. Ці фактори впливають на процес формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки підприємства.

Для того, щоб обліково-аналітичне забезпечення повною мірою забезпечувало інформаційні потреби системи фінансової безпеки підприємства, варто приділити особливу увагу процесу його формування. Формування обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки підприємства слід розглядати в розрізі етапів (рис. 1.3).

Отже, обліково-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль в

функціонуванні підприємства, тому формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення має велике значення у досягненні високого рівня фінансової безпеки господарюючого суб'єкта. З огляду на зазначене, даний процес повинен базуватися на облікових та аналітичних принципах в межах чотирьох виділених етапів.

Під обліково-аналітичною інформацією слід розуміти інформацію, яка утворюється в бухгалтерському обліку (в тому числі й аналітична поряд із синтетичною) та інформацію, яка готується методами економічного аналізу. При цьому аналітичною є облікова інформація після опрацювання її економічним аналізом. Очевидним є те, що складова «облікова» включає всю інформацію бухгалтерського обліку, в тому числі як аналітичного, так і синтетичного характеру.

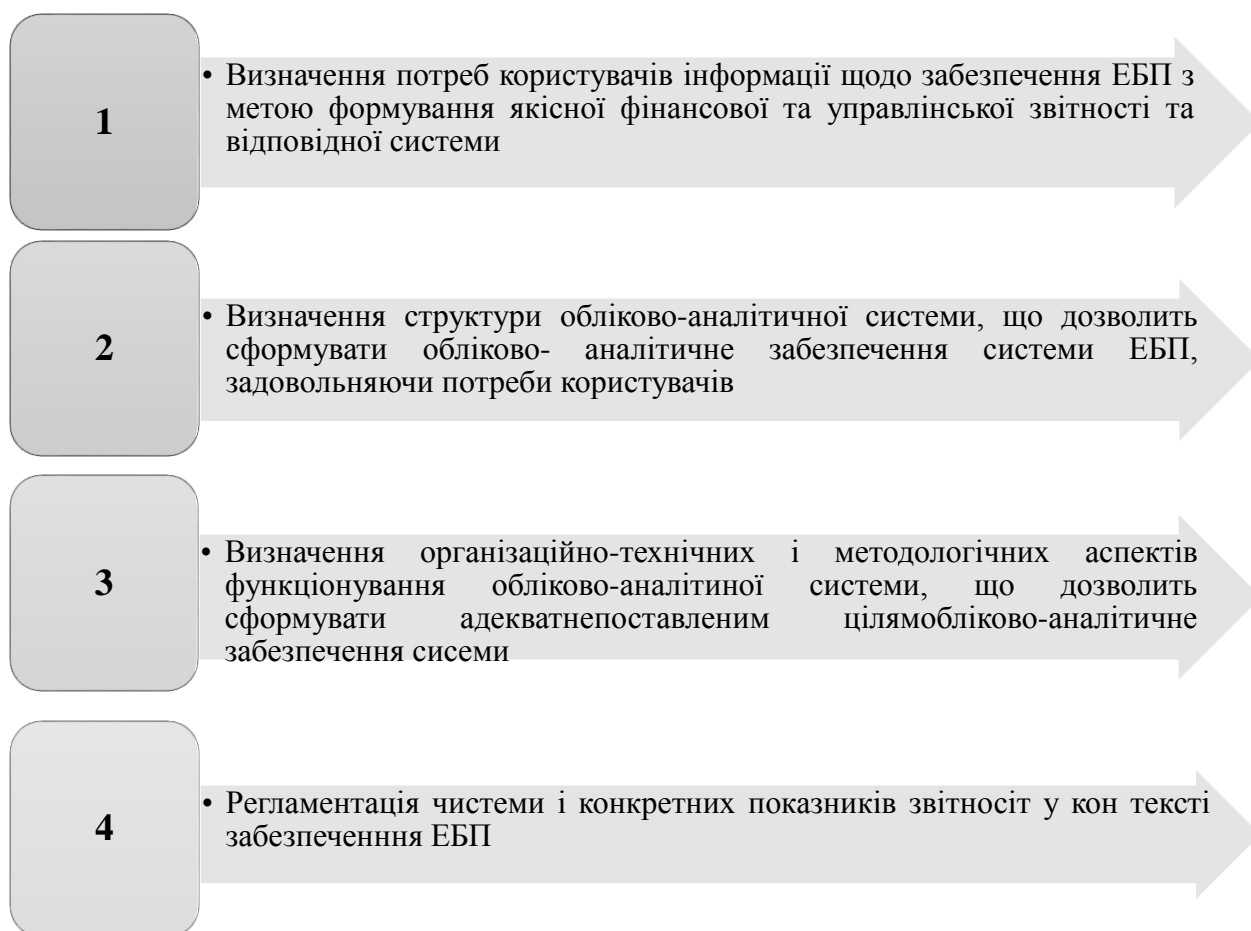

Рис. 1.3. Етапи формування обліково-аналітичного забезпечення системи ЕБП

Складова «аналітична» має два основних значення:

– з однієї сторони, аналітична інформація є частиною облікової інформаційної сукупності, яка відповідає вимозі аналітичності (при цьому аналітичні облікові показники є підмножиною множини облікових показників);

– з іншої – аналітична інформація представляє собою вид економічної інформації, отриманої із облікової інформації в результаті дій функцій управління: аналізу і синтезу.

Важливим моментом формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення ЕБП є постановка питання з точки зору корисності, некорисності та шкідливості інформації.

Всю обліково-аналітичну інформацію, яка є на підприємстві, можна поділити на два види: та, яка передбачена для використання у внутрішньому середовищі і та, яка буде направлена для зовнішнього використання.

Формування обліково-аналітичної інформації, як і будь-якої інформації, підлягає невизначеності, пов'язаної з зовнішніми факторами, які впливають на всі господарські операції, та внутрішніми факторами, які виникають безпосередньо в системах обліку й аналізу та впливають на показники фінансової та управлінської звітності, результати їх аналізу та як наслідок, – на прийняття управлінських рішень у сфері забезпечення ЕБП.

Отже, можна виокремити ризики обліково-аналітичної інформації, які впливають на ефективність діяльності підприємства та забезпечення його економічної безпеки.

Під підприємницьким ризиком прийнято розуміти ймовірність (загрозу) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів, виникнення додаткових витрат у результаті здійснення діяльності [11].

Підприємницькі ризики (для суб'єкта господарювання, який є прибутковою організацією) можна класифікувати за видами діяльності таким чином:

1) ризики операційної діяльності:

1.1) ризики процесу постачання (ризик придбання, транспортний,

лізинговий, валютний, юридичний);

1.2) виробничі ризики (венчурний, технічний, екологічний, інноваційний і технологічний);

1.3) ризики процесу реалізації (товарний, комерційний, транспортний, юридичний, торговельний, валютний, маркетинговий, ризик неплатоспроможності);

2) ризики фінансової діяльності (кредитний, інфляційний, валютний, відсотковий та депозитний ризики, ризик неплатоспроможності та порушення фінансової рівноваги і розвитку тощо);

3) ризики інвестиційної діяльності містять ризики:

3.1) реального інвестування (ризик капіталу, портфельний та будівельний);

3.2) фінансового інвестування (ризик зниження доходності, портфельний ризик тощо) [11].

Варто зазначити, що ризики необхідно аналізувати і виявляти з декількох сторін:

– з позиції державного регулювання (більш повно враховувати і регулювати норми, аналізувати вибір владою інструментів регулювання, визначати ефективність цілей регулювання);

– з позиції статистичного спостереження (своєчасно доповнювати документи, що регламентують статистичний облік і обробку даних, використовувати достовірні статистичні дані для об'єктивної оцінки економічного розвитку);

– з позиції суб'єкта господарювання (управляти ризиками доцільно і з фінансової сторони, і з урахуванням соціальної складової діяльності господарюючого суб'єкта.

При забезпеченні ЕБП ризики можна поділити на:

1) ризики, які виникають у системі бухгалтерського обліку (бухгалтерські(інформаційні) ризики), а саме:

- ризики, властиві системі бухгалтерського обліку;

- ризики, пов'язані з інформаційним забезпеченням процесу управління;
2) підприємницькі ризики, інформація про які певною мірою відображена в обліку і розкрита в фінансовій звітності.

Система побудови обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками підприємства повинна мати таку побудову, а саме:

- уникнення ризику, що означає ухил від заходів, пов'язаних з ризиком;
- зниження впливу ризику на результати виробничо-господарської діяльності – це зниження ступеня ризику, тобто зменшення ймовірності ризику і об'єкту втрат;
- технічні, організаційні, правові заходи з усунення ризику;
- фінансові заходи [23].

Тобто, управління ризиком – це процес, який має за мету зменшити або компенсувати втрати, шкоду на підприємствах у ризикових ситуаціях. І виходячи з побудови обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками підприємства на виході має бути: аналіз ризику, вибір методів впливу на ризик, прийняття управлінських рішень.

Необхідно зазначити, що в сучасних умовах воєнного стану неабияке значення відводиться антикризовому управлінню. Кризовий стан підприємства, як такий, при якому підприємство не в змозі здійснювати фінансове забезпечення своєї господарської діяльності, подолання якого вимагає розробки та здійснення спеціальних методів фінансового управління підприємством. Ризик банкрутства пов'язаний з кризовою фінансовою ситуацією, яка представляє загрозу неплатоспроможності та банкрутства підприємства [23].

Система антикризового управління має забезпечувати належний підхід до заборгованості підприємства з тим, щоб ефективно управляти нею, забезпечувати оптимальне співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованостями, не допускати виникнення простроченої заборгованості, систематично здійснювати контроль за розрахунками тощо.

Оскільки в сучасних умовах війни, основними ризиками підприємств

можуть бути наступні [23]:

- ризик «втрати» керівника: якщо бізнес побудований так, що є найманий керівник, то є й інші проблеми. Останній може піти на службу у Збройні сили України, або інші об'єктивні причини не знаходження на робочому місці;

- кадрові ризики: відправити у відпустку, на карантин або припинити трудовий договір;

- податкові ризики: несплата податків, ошукування контрагентів чи клієнтів шляхом умисного невиконання своїх зобов'язань, невиплата заробітної плати;

- ненадійність контрагентів.

Тобто, наявність цих ризиків говорить про те, що сучасна система обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками підприємства має бути налаштована на сучасні реалії та має повністю захищати підприємство і його господарську діяльність від потенційних загроз.

Під захистом обліково-аналітичної інформації розуміється стан захищеності інформації та підтримання її інфраструктури (комп'ютерів, ліній зв'язку, систем електроживлення і т.п.) від випадкових або навмисних впливів природного або штучного характеру, що можуть призвести нанесення шкоди власникам або користувачам цієї інформації.

Інформаційна безпека обліково-аналітичних даних передбачає:

- надійність роботи комп'ютера;

- збереження цінних облікових та аналітичних даних;

- захист обліково-аналітичної інформації від внесення до неї змін неуповноваженими особами;

- збереження документованих обліково-аналітичних відомостей в електронному зв'язку.

До об'єктів інформаційної безпеки в обліку й аналізі відносяться:

- інформаційні ресурси, що містять відомості, віднесені до комерційної таємниці, та конфіденційну інформацію, представлену у вигляді баз обліково-аналітичних даних;

- засоби і системи інформатизації – технічні засоби, що використовуються в інформаційних процесах (засоби обчислювальної та організаційної техніки, інформативні та фізичні поля комп'ютерів, загальносистемне і прикладне програмне забезпечення, в цілому автоматизовані системи облікових і аналітичних даних підприємств).

Загроза обліково-аналітичній інформації полягає в потенційно можливих діях, які за допомогою впливу на компоненти обліково-аналітичної системи можуть призвести до нанесення шкоди власникам інформаційних ресурсів або користувачам системи.

1.3. Методичний інструментарій аналізу фінансової безпеки підприємств

Аналіз — найширше поняття, яке лежить в основі будь-якого пізнання явищ природи і суспільства, а способи аналізу — основа дослідження змісту, сутності, будови, зміни й розвитку економічних, політичних, соціальних, природних та інших явищ і процесів. Він є частиною будь-якого науково-практичного пошуку у поясненні та розв'язанні наявних невідповідностей і проблем.

Вважаємо, що аналіз фінансової безпеки підприємств є процесом оцінки стану фінансової безпеки, виявлення впливу факторів на її рівень а також наявних та потенційних загроз фінансовій безпеці з метою прийняття ефективних управлінських рішень в системі забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Загалом, система оцінки і аналізу фінансової безпеки має включати в себе сукупність послідовних взаємозв'язаних між собою завдань і адаптованих до цих завдань методик та методів, що дають можливість виявити, оцінити і зменшити дію господарського ризику до прийняттого рівня з мінімальними витратами корпоративних ресурсів.

Основна мета аналізу фінансової безпеки підприємств, на нашу думку, полягає в оцінці стану фінансової безпеки і основних результатів фінансової

діяльності з метою ідентифікації рівня загроз його фінансовим інтересам, а також виявлення резервів підвищення рівня фінансової безпеки підприємств в системі економічних аспектів виробництва біопалива.

Завдання аналізу фінансової безпеки підприємства витікають з таких основних функцій фінансового аналізу як:

- оціночної - визначення стану функціонування об'єкта управління;
- діагностичної - виявлення можливих змін стану об'єкта;
- пошукової - визначення можливих заходів покращення або відновлення стану суб'єкта управління.

Відтак, основними завданнями аналізу фінансової безпеки підприємства є:

- оцінка рівня фінансової безпеки підприємства;
- оцінка наявних або потенційних загроз фінансовій безпеці і можливих ризиків стосовно діяльності підприємства;
- оцінка впливу факторів на рівень фінансової безпеки;
- аналіз ефективності впровадженої на підприємстві системи фінансової безпеки;
- розробка рекомендацій щодо забезпечення чи підвищення рівня фінансової безпеки, мінімізації негативних факторів (загроз) на її рівень.

Об'єктами аналізу фінансової безпеки підприємств є сукупність господарських процесів та їх результатів, направлених на досягнення цілей фінансової безпеки а також об'єкти, на які впливає той чи інший вид загроз чи ризику: прибуток, фінансові ресурси, фінансові потоки, грошові кошти, зобов'язання, тощо.

Суб'єктами аналізу є аналітики, які зацікавлені в оцінці фінансової безпеки підприємства за будь-яких причин. Процес аналізу неможливий без інформаційного забезпечення. Найбільш вичерпний перелік джерел аналізу фінансової безпеки підприємства дав Бланк І.А. На його думку, джерелами інформації для аналізу та оцінки фінансової безпеки можуть бути: каталог факторів ризику і ризикових ситуацій; особистий досвід керівників

підприємства та фахівців; прогнозна інформація; матеріали ревізій, аудиту, перевірок податкової служби, засобів масової інформації, нарад, листування, одержувані в результаті особистих контактів; бухгалтерський облік і звітність; статистичні дані; відомості про конкурентів, партнерів, постачальників і споживачів; матеріали маркетингових досліджень про стан ринку; відомості правоохоронних органів про кримінальну обстановку; економічна, політична, демографічна тощо ситуації в країні та регіоні; платоспроможність покупців і т. п. [3]

Тобто інформаційною базою аналізу фінансової безпеки підприємства є масив різнопланових даних, який характеризує фінансову діяльність суб'єкта господарювання. Умовою успішного проведення аналізу є чітка організація аналітичного процесу як системи раціональних, скоординованих дій вивчення об'єкта дослідження відповідно до визначеної мети. Для забезпечення ефективності аналізу фінансової безпеки підприємства його потрібно добре продумати, спланувати й організувати. Процес аналізу повинен здійснюватись упорядковано, у певній послідовності. Адже аналіз фінансової безпеки підприємств слід розглядати як цілісну систему, механізм оцінки, ефективна дія якого забезпечується чітким дотриманням його технології і методики проведення. Організацію такого аналізу можна уявити як технологічний процес, в якому необхідні аналітичні процедури здійснюються у встановленому порядку і реалізуються за допомогою сукупності організаційних, методичних і технічних методів, способів і прийомів. Модель аналізу фінансової безпеки підприємства з позицій мети та цілей його проведення може виглядати так (рис. 1.4.)

Запропонований підхід є варіативним. Кожен етап може змінюватися в залежності від поставлених аналітичних задач, ступеня деталізації інформації, а також галузевої приналежності підприємств.

Умовою успішного проведення аналізу фінансової безпеки підприємств є підбір відповідних методів та методик аналізу, і відповідно, системи показників. На основі критичного аналізу літературних джерел вітчизняних та

зарубіжних науковців встановлено, що немає єдності й однастайності поглядів стосовно кількості показників та методики їх обчислення. Зупинимось більш детально на різних підходах.

Рис. 1.4. Модель аналізу фінансової безпеки підприємства з позицій мети та цілей проведення аналізу.

Джерело: сформовано авторами на основі літературних джерел

Горячева К.С. відзначає, що показники (індикатори) фінансової безпеки підприємства, з одного боку, повинні входити до складу системи показників, які характеризують умовну структуру фінансової безпеки підприємства у складі вищенаведених функціональних складових (підсистем). З іншого, індикатори фінансової безпеки підприємства мають бути водночас показниками системи індикаторів, що характеризують стан фінансової діяльності підприємства, тобто

входити до її складу, оскільки відображають певний стан цієї безпеки і повністю базуються на показниках фінансової діяльності. [5, с. 290]

На думку Мартюшевої Л.С., до системи індикативних показників, що формуються на рівні суб'єктів господарювання, повинні входити як такі, що документально фіксуються в системі організованого на підприємстві фінансового, управлінського, статистичного та оперативного обліку, так і прогностичні значення часткових та інтегральних показників, які отримуються з використанням економіко-математичного моделювання та прогнозування. При цьому в системі фінансового менеджменту підприємств слід звертати особливу увагу та відстежувати динаміку фінансового стану фінансових інститутів, контрагентів по системі техніко-технологічних зв'язків, посередників тощо. [9, с. 87]

До переліку показників для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства відносять показники оцінки фінансового стану (табл. 1.3). До них належать показники прибутковості; ділової активності; фінансової стійкості; платоспроможності; майнового стану.

Таблиця 1.3

**Аналіз підходів до системи фінансових показників,
що пропонуються різними авторами для оцінки
рівня фінансової безпеки підприємства**

Автор	Система фінансових показників, що пропонуються автором для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства (ФБП)
1	2
<i>Набір показників для оцінки ФБП на основі показників оцінки фінансового стану</i>	
Воробйов Ю. М., Блажевич О.Г. [4, с. 15]	Оцінка рівня фінансової безпеки організацій рекреаційної сфери може здійснюватись на основі системи фінансових показників: а) показники майнового стану суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери; б) показники платоспроможності та ліквідності організацій рекреаційної сфери; в) показники фінансової незалежності та стійкості організацій рекреаційної сфери; г) показники ділової активності організацій рекреаційної сфери; д) показники рівня фінансових результатів діяльності суб'єктів підприємництва рекреаційної сфери; е) показники рівня рентабельності чи збитковості організацій рекреаційної сфери.
1	2
Шелест В.В. [10, с. 184]	Для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства необхідно дослідити та проаналізувати: динаміку балансу та звіту про фінансові результати, рівень фінансової стійкості, рівень платоспроможності, рівень ліквідності, ділову активність
<i>Набір показників для оцінки ФБП на основі показників оцінки фінансового стану та інших специфічних показників, що характеризують фінансову діяльність</i>	
Крюкова І.О. [8, с. 43]	Традиційну систему індикаторів фінансової безпеки підприємства, яка включає показники: рентабельності, ділової активності, ліквідності, фінансової стійкості, інвестиційної

	привабливості, пропонується доповнити показниками використання фінансових потоків, які кількісно та якісно відображають процес забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання.
Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. [1, с. 102]	Індикаторами фінансової безпеки підприємства є граничні значення таких показників: коефіцієнта покриття, коефіцієнта автономії, рівня фінансового левериджу, коефіцієнта забезпеченості відсотків до сплати, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, показника розвитку компанії, показників диверсифікованості, темпів зростання прибутку, обсягу продажів, активів, співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості тощо.
Іващенко О. В. [7, с.143-144]	Аналіз рівня фінансово-економічної безпеки здійснюють за допомогою груп показників, до яких належать показники оцінки фінансового стану підприємства, а також показник рівня фінансової безпеки. А саме показники: прибутковості; ділової активності; фінансової стійкості; платоспроможності; майнового стану та ступеню фінансової безпеки.
<i>Набір інших показників, що на думку авторів характеризують рівень фінансової безпеки підприємства</i>	
Барановський О.І. [2, с.95].	В якості індикаторних показників оцінки фінансової безпеки на рівні підприємств, установ і організацій пропонується: мінімальний розмір статутного фонду, величина активів, обсяг продаж, оборотність активів, розмір інвестицій, коефіцієнт рентабельності капіталовкладень, строк окупності капітальних вкладень, рівень інновацій, показник достатності сукупного капіталу, частка залученого капіталу, розмір питомого оборотного капіталу, прибутковість капіталу, прибутковість активів, відношення прибутку до середньорічного капіталу, достатність обігового капіталу, показники ліквідності, величина ліквідного дефіциту, коефіцієнт Кука, максимальний розмір ризику на одного позичальника, рівень оподаткування, період погашення дебіторської заборгованості, розмір позичкового відсотка, коефіцієнт покриття відсотка, періодичність погашення кредиторської заборгованості, сума кредитування дебетурою.
Єрмошенко М.М., К.С. Горячова К.С., Ашуєв А.М. [6]	Пропонуються показники фінансової безпеки підприємства за окремими функціональними підсистемами: 1. Рівень безпеки бюджетної складової оцінюють за такими показниками: а) часткою податків і зборів, які сплачуються з прибутку підприємства; б) часткою бюджетних кредитів (бюджетного фінансування) у сумі оборотних коштів (власних і позикових); 3) відношенням кредиторської заборгованості з боку державного бюджету підприємству за податком на додану вартість; 2. Рівень безпеки банківської складової визначають співвідношенням обсягів кредитів і депозитів підприємства; 3. Рівень безпеки інвестиційної складової визначають відношенням капітальних вкладень (інвестицій) до обсягу основного капіталу підприємства; 4. Рівень безпеки фондової підсистеми розраховують відношенням обсягу випущених акцій з метою зростання основного капіталу до обсягу куплених акцій для зростання основного капіталу; 5. Рівень безпеки страхової складової визначають за такими показниками: а) часткою застрахованого майна в основному капіталі; б) часткою застрахованого прибутку в загальному прибутку; в) співвідношенням страхових платежів зі страхування від нещасних випадків і захворювань до фонду оплати праці 6. Рівень безпеки за складовою управління майном визначають за відношенням вартості активів, які знаходяться в управлінні підприємства до обсягу основного капіталу товариства

Джерело: сформовано авторами на основі літературних джерел

Іващенко О.В. [7, с. 143] пропонує визначати також ступінь фінансової безпеки за допомогою таких показників:

$\pm E_c$ - нестача або надлишок власних оборотних коштів, необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства, що розраховують за формулою:

$$\pm E_c = E_c - Z, \quad (1)$$

де E_c - власні оборотні кошти підприємства, тис. грн.; Z - запаси (виробничі запаси + незавершене виробництво + готова продукція), тис. грн.;

$\pm E_m$ - нестача або надлишок власних оборотних коштів, а також середньо- та довгострокових кредитів, що розраховують за формулою:

$$\pm E_m = E_c + K_m - Z, \quad (2)$$

де K_m - величина середньо- та довгострокових кредитів, тис. грн.;

$\pm E_n$ - нестача або надлишок загального обсягу оборотних коштів (враховуючи й короткострокові кредити), що розраховують за формулою:

$$\pm E_n = E_c + K_m + K_t - Z, \quad (3)$$

де K_t - короткострокові кредити, тис. грн.

Цікаву позицію висловили Єрмошенко М.М., К.С. Горячова К.С., Ашуєв А.М. [6], об'єднуючи показники не в блоки, а в окремі індикатори за окремими функціональними підсистемами за допомогою яких можна оцінювати рівні безпеки бюджетної, банківської, інвестиційної, фондової, страхової складової та рівень безпеки за складовою управління майном.

Відтак, бачимо, що для оцінки фінансової безпеки науковцями пропонується значна кількість показників, має місце неузгодженість у групуванні коефіцієнтів у блоки з метою діагностики причин фінансової небезпеки. Більшість економістів поділяють думку щодо необхідності виділення шести блоків, які характеризують майновий стан, ліквідність, фінансову стійкість, ділову активність, прибутковість, ринкову активність. За окремими методиками їх коло звужується, або ж взагалі показники використовуються хаотично без врахування окремих напрямків дослідження. Дискусійними також залишаються питання порогових значень окремих коефіцієнтів.

Для зміцнення фінансової безпеки підприємств пропонується здійснювати систематичний аналіз її рівня, що дасть можливість вчасно ідентифікувати загрози та розробити відповідні заходи з їх усунення та, відповідно, підвищення рівня фінансової безпеки. Аналіз фінансової безпеки

підприємства – являє собою процес оцінки стану фінансової безпеки, виявлення впливу факторів на її рівень а також наявних та потенційних загроз фінансовій безпеці з метою прийняття ефективних управлінських рішень в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства. Стан фінансової безпеки підприємства характеризується певними критеріями та параметрами. Під критеріями слід розглядати кількісні і якісні показники фінансової безпеки, а параметри як порогові (граничні) значення цих показників, вихід за межі яких порушує стабільність та розвиток фінансової системи через зростання впливу внутрішніх і зовнішніх загроз та небезпек.

РОЗДІЛ 2

СТАН ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ЛИМ АВТО»

Підприємство знаходиться за адресою : Україна, 23700, Вінницька обл., Гайсинський р-н, місто Гайсин, вул. Груднева, буд. 64. Дата реєстрації Товариства - 27.05.2016 р.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛИМ АВТО» займається вантажними перевезеннями.

Керівником Товариства є Лиманюк Оксана Михайлівна, а засновником - Лиманюк Володимир Степанович (51 % - статутний внесок 5100 грн.) та - Лиманюк Оксана Михайлівна (49 % - статутний внесок 4900 грн.).

Основний вид діяльності Товариства - 49.41 Вантажний автомобільний транспорт.

Додаткові:

22.11 Виробництво гумових шин, покришок і камер; відновлення протектора гумових шин і покришок

45.20 Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів

77.31 Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування

47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах

49.42 Надання послуг перевезення речей (переїзду)

52.10 Складське господарство

52.24 Транспортне оброблення вантажів

52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту

56.21 Постачання готових страв для подій

68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна

Загальна інформація про Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛИМ АВТО» представлена табл. 2.1

Загальна інформація про підприємство

Повне найменування емітента	Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛИМ АВТО»
Код за ЄДРПОУ	40513585
Організаційно-правова форма емітента	Товариство з обмеженою відповідальністю
Місцезнаходження емітента	23700, Вінницька обл., Гайсинський р-н, місто Гайсин, вул. Груднева, буд. 64
Розмір статутного капіталу, грн.	10000
Телефон	0963921572
Керівник	Лиманюк О.М.
Головний бухгалтер	Чаленко Л. С.

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Дослідимо фінансовий стан ТОВ «ЛИМ АВТО»

Фінансовий стан підприємства:

➤ Є складним поняттям, яке формується внаслідок взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства.

➤ Визначається сукупністю виробничо-господарських факторів.

➤ Характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Фактори, що впливають на фінансовий стан:

Результати: Виробничої; Комерційної; Фінансово-господарської діяльності.

Безперебійний випуск і реалізація високоякісної продукції:

Позитивно впливає на фінансовий стан; Підвищує прибутковість.

Вищі показники:

Обсягу виробництва; Реалізації продукції, робіт, послуг; Нижча собівартість.

Впливають на:

Прибутковість підприємства; Фінансовий стан.

Фінансовий стан підприємства залежить від багатьох факторів, але одним з найважливіших є результати його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Фінансовий стан - це одна з найважливіших

характеристик діяльності кожного підприємства. Тому метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, кредиторами та іншими установами.

Дослідження фінансового стану суб'єкту господарювання є основою для управління фінансами. Воно дозволяє своєчасно та якісно вирішувати питання з поліпшення руху фінансових ресурсів, їх формування та розподілу для поточного та довгострокового планування діяльності підприємства.

Проаналізуємо майновий стан підприємства в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Горизонтальний аналіз балансу ТОВ «ЛИМ АВТО»

Показники	2020	2021	2022	Відхилення (+; -)	
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	Абсолютне	Відносне
Актив					
I. Необоротні активи:	1 365,0	1102,5	872,1	-492,9	-36,11
Основні засоби	1 365,0	1102,5	872,1	-492,9	-36,11
II. Оборотні активи	1 661,6	2073,6	1550,1	-111,5	-6,71
Запаси	465,8	1019,6	578,1	112,3	24,11
Дебіторська заборгованість	1 149,6	936,5	827,1	-322,5	-28,05
Гроші та їх еквіваленти	46,2	117,5	144,9	98,7	213,64
БАЛАНС	3 026,6	3176,1	2422,2	-604,4	-19,97
Пасив					
I. Власний капітал	393,6	646,8	1082,1	688,5	174,92
Зареєстрований (пайовий) капітал	2,0	2	10	8	400,00
Резервний капітал	162,0	162,0	162,0	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	229,6	482,8	910,1	680,5	296,39
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	-	-	-	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	2 633,0	2529,3	1340,1	-1292,9	-49,10
Поточна кредиторська заборгованість	2 608,0	2505,9	1313,3	-1294,7	-49,64
Інші поточні зобов'язання	25,0	23,4	26,8	1,8	7,20
БАЛАНС	3 026,6	3176,1	2422,2	-604,4	-19,97

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Згідно з таблицею 2.2, вартість майна підприємства зменшилася на 604,4 тис. грн. Це відбулося через зменшення оборотних активів на 111,5 тис. грн. та зменшення необоротних активів на 492,9 тис. грн.

Зміни в необоротних активах: Основні засоби складають більшу частину необоротних активів, і їх вартість зменшилася на 492,9 тис. грн.

Зміни в оборотних активах: Дебіторська заборгованість також має значну частку в оборотних активах, і її вартість зменшилася на 322,5 тис. грн. Варто зазначити, що по деяких видах оборотних активів, таких як запаси та грошові кошти, спостерігається збільшення. Запаси зросли на 112,3 тис. грн., а грошові кошти - на 98,7 тис. грн. Загалом, за даними таблиці, структура та вартість майна підприємства зазнали істотних змін. В складі майна підприємства в 2022 р. найбільша частка припадає на оборотні активи.

Серед джерел фінансування активів, власний капітал Товариства зріс на 688,5 тис. грн. Поточні зобов'язання зменшились за аналізований період на 1292,9 тис. грн.

Більшу частку у джерелах фінансування займає залучений капітал, тому підприємство не можна назвати фінансово стійким. Динаміка щодо змін розміру необоротних та оборотних активів а також власного та залученого капіталу по підприємству представлена також на рис. 2.1 та .2.2.

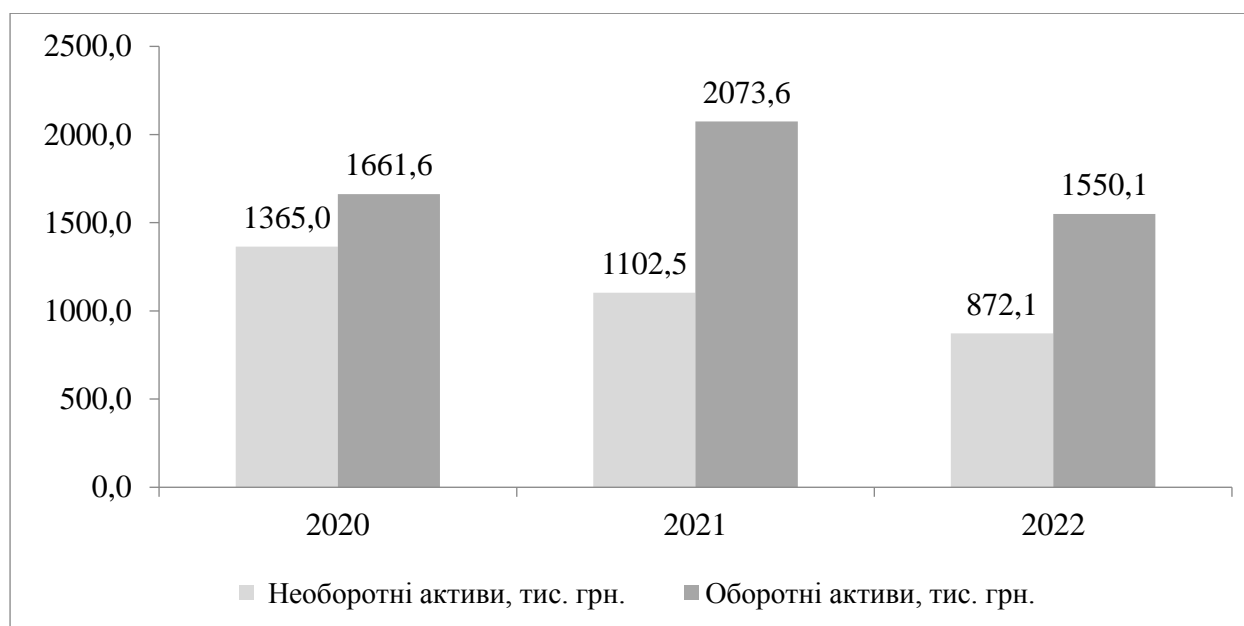

Рис. 2.1. Динаміка змін розміру необоротних та оборотних активів ТОВ

«ЛИМ АВТО», тис. грн.

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

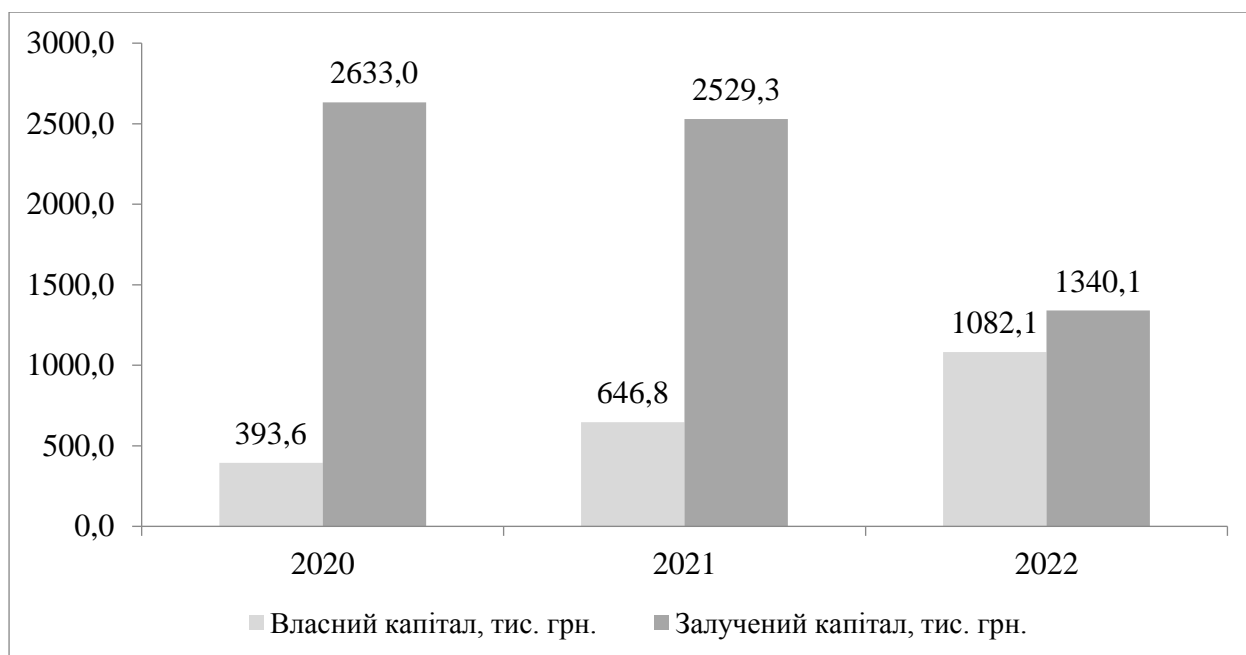

Рис. 2.2. Динаміка змін розміру власного та залученого капіталу ТОВ «ЛИМ АВТО», тис. грн.

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Однією з найважливіших умов виживання підприємств в умовах фінансової кризи й основою їх стійкого фінансового стану є фінансова стабільність. Фінансова стабільність — це здатність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості й підтримувати цей стан у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами. Основними складовими фінансової стабільності є фінансова рівновага й фінансова стійкість.

Фінансова стійкість — це такий стан фінансових ресурсів підприємства, при якому раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стійкої прибутковості й забезпечення процесу розширеного відтворення.

Оцінимо її стан ТОВ «ЛИМ АВТО» на основі табл. 2.3.

Так, коефіцієнт фінансової незалежності характеризує частку власних коштів підприємства (власного капіталу) у загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово

стійким, стабільним і більш незалежним від зовнішніх кредиторів є підприємство. Вважається, що в підприємство з високою часткою власного капіталу кредитори швидше вкладають кошти, оскільки воно має можливість погасити борги за рахунок власних коштів. Практика свідчить, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто джерела фінансування підприємства повинні бути хоча б наполовину сформовані за рахунок власних коштів. Таким чином, критичне значення коефіцієнта автономії повинне складати 0,5. В нашому випадку даний коефіцієнт збільшився на 0,32 п., що позитивно характеризує дане підприємство в плані фінансової стійкості, проте значення даного коефіцієнта нижче нормативного протягом всіх років дослідження і свідчить про високу залежність від зовнішніх джерел, отже підприємство ТОВ «ЛИМ АВТО» не є фінансово стійким.

Таблиця 2.3

Фінансова стійкість ТОВ «ЛИМ АВТО»

Показники, методика розрахунку	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, (+,-)
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,13	0,20	0,45	0,32
Коефіцієнт фінансової залежності	7,69	4,91	2,24	-5,45
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,13	0,20	0,45	0,32
Коефіцієнт заборгованості	6,69	3,91	1,24	-5,45
Коефіцієнт фінансування	0,15	0,26	0,81	0,66
Коефіцієнт фінансової маневреності	-2,47	-0,70	0,19	2,66
Коефіцієнт інвестування	0,29	0,59	1,24	0,95

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до попереднього коефіцієнта. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, тобто втрату ним фінансової незалежності. На основі проведеного аналізу, ми навпаки бачимо, збільшення даного показника, що підтверджує зростання його стійкості.

Свідченням цього є зменшення коефіцієнт заборгованості, перевищує власний капітал, що правда в динаміці він зменшився на 5,45 п.

Головною метою створення та подальшої діяльності будь-якого

господарюючого суб'єкту, не залежно від виду його діяльності чи форми власності, є отримання кінцевого фінансового результату, тобто прибутку.

Фінансовий результат — це різниця між доходами та витратами підприємства (прибуток або збиток). Це бухгалтерський термін і показує результат арифметичної дії.

Таблиця 2.4

Аналіз фінансових результатів ТОВ «ЛИМ АВТО»

№ з/п	Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення звітнього року (+,-)	
					від базисного року	від проміжного року
1	2	3	4	5	6	7
	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	8951,8	10 072,4	17 053,4	8101,6	6981,0
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	8328,2	9 371,4	16 187,7	7859,5	6816,3
3	Валовий прибуток	623,6	701,0	865,7	874,0	349,0
4	Інші операційні доходи	-	33,4	-	-	-33,4
5	Адміністративні витрати	-	-	-	-	-
6	Витрати на збут					
7	Інші операційні витрати	333,8	425,6	344,6	10,8	-81,0
8	Фінансові результати від операційної діяльності:					
	- прибуток	289,8	308,8	521,1	231,3	212,3
	- збиток					
9	Інші доходи	4,4	-	-	4,4	-
10	Інші витрати	20,4	-	-	20,4	-
11	Фінансовий результат до оподаткування:					
	- прибуток	273,8	308,8	521,1	247,3	212,3
	- збиток					
	Витрати (дохід) з податку на прибуток	44,2	55,6	93,8	49,6	38,2
12	Чистий прибуток	229,6	253,2	427,3	197,7	174,1

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Дані представлені на в табл. 2.4. свідчать, що підприємство господарює прибутково, в динаміці його фінансові результати дещо підвищились (+197,7 тис.грн. проти прибутку 2020 року).

Зріс також дохід підприємства на 8101,9 тис. грн. ,собівартість також підвищилась на 7895,5 тис. грн.

Динаміку змін чистого прибутку підприємства представимо на рис. 2.3.

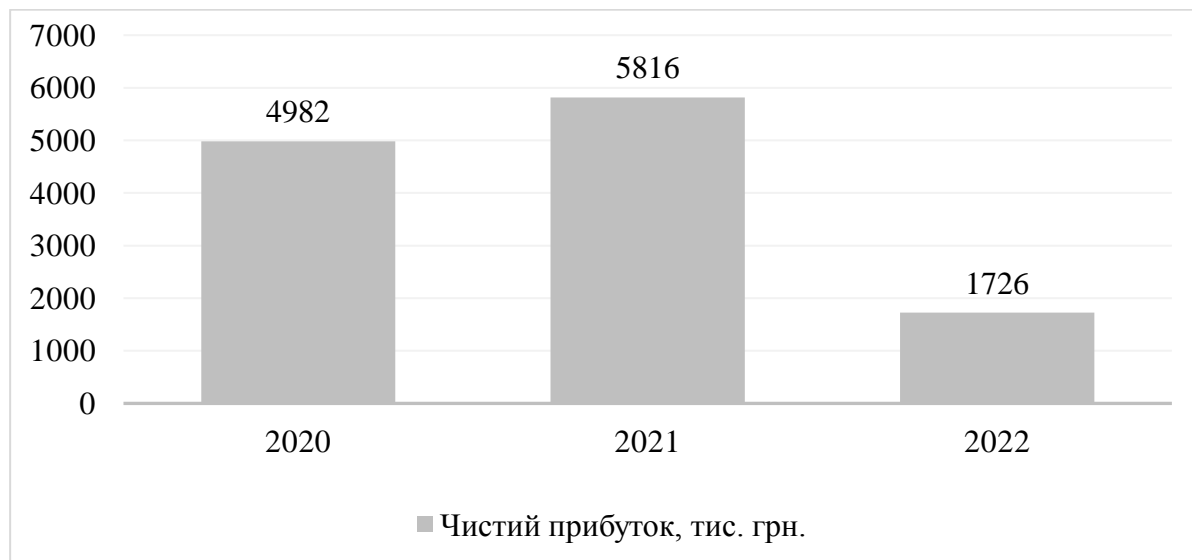

Рис. 2.3. Динаміка змін розміру чистого прибутку ТОВ «ЛИМ АВТО», тис. грн.

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Проведемо оцінку того як прибуток підприємства впливає на капітал (табл. 2.4) .

Аналіз прибутковості - це процес оцінки та аналізу ефективності діяльності підприємства з точки зору його прибутковості. Цей аналіз може включати в себе різні аспекти фінансової діяльності, такі як рентабельність продукції, маржинальність, рентабельність активів, витрати та інші показники.

Основні етапи аналізу прибутковості включають в себе збір та аналіз фінансової звітності, визначення ключових показників прибутковості, порівняння їх з аналогічними показниками інших підприємств або галузі в цілому, а також визначення факторів, які впливають на прибутковість.

Аналіз прибутковості допомагає керівництву приймати рішення щодо оптимізації виробничих процесів, вибору стратегій ціноутворення, визначення ефективності вкладень та інвестицій, а також виявлення проблемних сфер діяльності, які потребують уваги та корекції.

З даних таблиці бачимо, що хоча прибуток підприємства зріс в динаміці, показники рентабельності здебільшого мають тенденцію до зменшення.

Аналіз рентабельності капіталу ТОВ «ЛИМ АВТО»

№ п/п	Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, (+, -)
1.	Чистий фінансовий результат, тис. грн.	229,6	253,2	427,3	197,70
2.	Середньорічна вартість загального капіталу, тис.грн.	3026,6	3101,35	2799,15	-227,45
3.	Середньорічна вартість оборотного капіталу, тис.грн.	-971,4	-713,55	-122,85	848,55
4.	Середня сума власного капіталу, тис. грн.	393,6	520,2	864,45	470,85
5.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	8951,8	10072,4	17053,4	8101,60
6.	Рентабельність загального капіталу, %	7,59	8,16	15,27	7,68
7.	Рентабельність оборотного капіталу, %	-0,24	-0,35	-3,48	-3,24
8.	Рентабельність власного капіталу, %	58,33	48,67	49,43	-8,90
9.	Рентабельність реалізації,%	2,56	2,51	2,51	-0,06

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Важливим показником в оцінці фінансового стану підприємства є ліквідність.

Ліквідність – це міра легкості, з якою актив може бути конвертований в інший актив без впливу на його ціну. Простіше кажучи, ліквідність описує, наскільки швидко та легко можна купити чи продати актив. Хороша ліквідність означає, що актив можна швидко і легко купити чи продати без особливого впливу на його ціну. І навпаки, погана чи низька ліквідність означає, що актив не можна купити чи продати швидко. Або, якщо це можливо, транзакція сильно вплине на його ціну.

Основне завдання аналізу ліквідності балансу — перевірити синхронність надходження і витрачання фінансових ресурсів, тобто здатність підприємства розраховуватися за зобов'язаннями власним майном у визначені періоду часу.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу, що згруповані за ознакою ліквідності та розміщені в порядку спадання ліквідності, зі статтями пасиву, що згруповані за ознакою термінів погашення і розміщені в порядку збільшення строковості зобов'язань. Якщо при такому порівнянні активів вистачає, то баланс ліквідний і підприємство платоспроможне. У протилежному разі баланс неліквідний і підприємство вважається

неплатоспроможним. Для аналізу ліквідності балансу статті вихідного балансу розподіляють і порівнюють за групами.

Проведемо аналіз ліквідності балансу Ялтушківської дослідно-селекційної станції в табл.2.6.

З даних таблиці 2.6 бачимо, що баланс підприємства на кінець 2022 року не є абсолютно ліквідним. Оскільки не витримуються перша умова ліквідності. Всі інші умови ліквідності витримувались. Проведений аналіз свідчить про те, що підприємство є платоспроможним, тобто здатним вчасно погашати свої зобов'язання перед контрагентами.

Таблиця 2.6

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «ЛИМ АВТО», тис.грн.

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Платіжний надлишок або нестача	
						На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Найбільш ліквідні активи (А1)	117,5	144,9	Негайні пасиви (П1)	2529,3	1340,1	-2411,8	-1195,2
Активи, що швидко реалізуються (А2)	936,5	827,1	Короткострокові пасиви(П2)	0	0	936,5	827,1
Активи, що повільно реалізуються (А3)	1019,6	578,1	Довгострокові пасиви(П3)	0	0	1019,6	578,1
Активи, що важко реалізуються (А4)	1102,5	872,1	Постійні пасиви(П4)	646,8	1082,1	455,7	-210
Баланс	3176,1	2422,2	Баланс	3176,1	2422,2	x	x

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ЛИМ АВТО»

Отже, дослідивши фінансовий стан ТОВ «ЛИМ АВТО», можна підсумувати, що його фінансовий стан задовільний, проте є певні проблеми з фінансовою стійкістю.

Так, підприємство є прибутковим, має ліквідний баланс, проте воно не

фінансово стійке, має високу залежність від зовнішніх джерел, що може свідчити про певні проблеми з платоспроможністю та ефективним господарюванням.

2.2. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств

Аграрне виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Ризиковість аграрного бізнесу визначають такі фактори, як: сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології, ряд інших причин. Дане твердження справедливе для сільського господарства всіх країн, але особливо великих ризиків зазнає аграрне виробництво країн, економіки яких розвиваються або перебувають в процесі трансформації. Аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності соціально-економічних процесів в аграрному бізнес-середовищі і, відповідно, підсилюють вплив ризиків на бізнес.

В системі ризиків особлива увага відводиться – фінансовим. Як зазначає Навроцький С., фінансовий ризик пов'язаний з отриманням, розміщенням і використанням фінансових ресурсів. [6, С. 20]. Основні причини виникнення фінансових ризиків, автор виділяє наступні: несприятливі зміни процентних ставок, непередбачене скорочення терміну повернення повернутих засобів, недолік кредитних ресурсів, зниження рентабельності або збитковості виробництва, висока питома вага позикового капіталу в структурі пасивів підприємства, відсутність резервів високоліквідних активів [6, С. 20]. Тож фінансові ризики, пов'язані з діяльністю аграрних підприємств за своїми негативними наслідками відносяться до категорії найбільш небезпечних. Реалізація багатьох видів фінансових ризиків формує безпосередню загрозу втрати підприємством значної частини власного капіталу, зниження рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності, що призводить до

банкрутства і ліквідації суб'єкта господарювання.

В такій ситуації аграрні підприємства можуть ефективно господарювати в сучасному бізнес-середовищі лише за умови побудови механізму фінансової безпеки. Як відмічає Мікуліна С., своєчасна оцінка фінансової безпеки аграрних підприємств є передумовою запобігання фінансових загроз і негативних фінансових явищ у виробничій діяльності, захисту їх від фінансових втрат, а в подальшому стабілізації діяльності сільськогосподарських формувань і розвитку в умовах конкурентного економічного стану. [5, С.132].

Дієвість фінансової безпеки аграрних підприємств потребує належного інформаційного забезпечення, під яким розуміють сукупність документів і даних, які в них знаходяться, а також методів і засобів їх одержання, організації зберігання й обробки. [5, С.136].

В сучасних умовах інформація виступає рушієм будь-якого бізнесу. Вона допомагає правильно оцінити умови бізнес середовища, усвідомити та сформулювати цілі та завдання майбутньої діяльності та на цій основі прийняти ефективні управлінські рішення. Інформація є визначальним чинником, що характеризує рівень безпеки аграрного бізнесу. Висока проінформованість керівників та менеджерів про бізнес-процеси та загрози дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити конкурентні переваги.

В інформаційній системі аграрного підприємства лівова частка припадає на обліково-аналітичну інформацію. При цьому важко не погодитись із Гнилицькою Л.В., яка зазначає, що обліково-аналітична інформація є інформаційним ресурсом управління системою безпеки підприємства, вона утворюється в процесі реалізації трьох функцій управління: обліку, аналізу та синтезу. При цьому облік є базою для аналізу, а результати аналізу, у свою чергу, є підставою для проведення синтезу та надання відомостей потенційному користувачеві цієї інформації. [3, С.57].

В економічній літературі зустрічаються різні підходи до трактування терміну «обліково-аналітичне забезпечення».

Так, Безродна Т.М. під обліково-аналітичним забезпеченням розуміє -

процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості. Термін “забезпечення”, на думку автора, означає виконання, гарантування здійснення процесу постачання обліково-аналітичної інформації системі управління. [1].

На думку Вольської В.В., обліково-аналітичне забезпечення являє собою сукупність процесу збору, підготовки, реєстрації та зведення облікової інформації підприємств залежно від законодавчо встановленої системи ведення обліку, і проведеного на основі цієї інформації глибокого аналізу із застосуванням певних методів і прийомів. [2, С.86]

Юзва Р.П. під обліково-аналітичним забезпеченням управління розуміє - сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних у обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнюючу згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним, технічним та ергономічним забезпеченнями [8, С. 8].

З представлених визначень бачимо, що науковці в основному трактують термін «обліково-аналітичне забезпечення» як процес збору інформації за рахунок обліку та аналізу для цілей управління. Виходячи із цього під обліково-аналітичним забезпеченням управління фінансовою безпекою аграрних підприємств, ми розуміємо процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень направлених на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємств на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Звідси можна сформулювати основні функції обліково-аналітичного забезпечення системи управління фінансовою безпекою підприємств:

- 1) інформаційна – забезпечення системи управління інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства;
- 2) облікова – достовірне та повне відображення фактів господарської

діяльності підприємств;

3) аналітична – здійснення на підставі даних обліку та звітності оцінки та рівня фінансової безпеки підприємств.

Загалом зміст обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки, визначається низкою факторів, серед яких галузеві особливості діяльності аграрних підприємств, організаційно-правова форма функціонування, обсяг і ступінь диверсифікації фінансово-господарської діяльності, інші об'єктивні та суб'єктивні фактори.

Формування ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств передбачає виконання комплексу завдань. На нашу думку, до них необхідно віднести:

- достовірне та повне відображення в обліку та звітності даних, необхідних для оцінки стану та рівня фінансової безпеки підприємств;
- розробка критеріїв та порядку оцінки якості інформації, яка створюється у системі обліку та аналізу для ідентифікації та оцінки ризиків та загроз;
- визначення індикаторів фінансової безпеки підприємств та розробка системи моніторингу фінансової безпеки;
- діагностика фінансового стану підприємств з метою упередження фінансових ризиків, ідентифікації небезпек і загроз;
- прийняття управлінських рішень щодо доцільності діяльності з урахуванням виявлених загроз та небезпек;
- розробка заходів, направлених на забезпечення фінансової безпеки підприємства, як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді та контроль за їх виконанням.

Процес формування обліково-аналітичного забезпечення схематично зобразимо на рис. 2.4 Сучасна система обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств потребує нового сутнісного наповнення як комплексу взаємодіючих та взаємопов'язаних методів, методик, процедур і моделей, призначених для обґрунтування прийняття управлінських

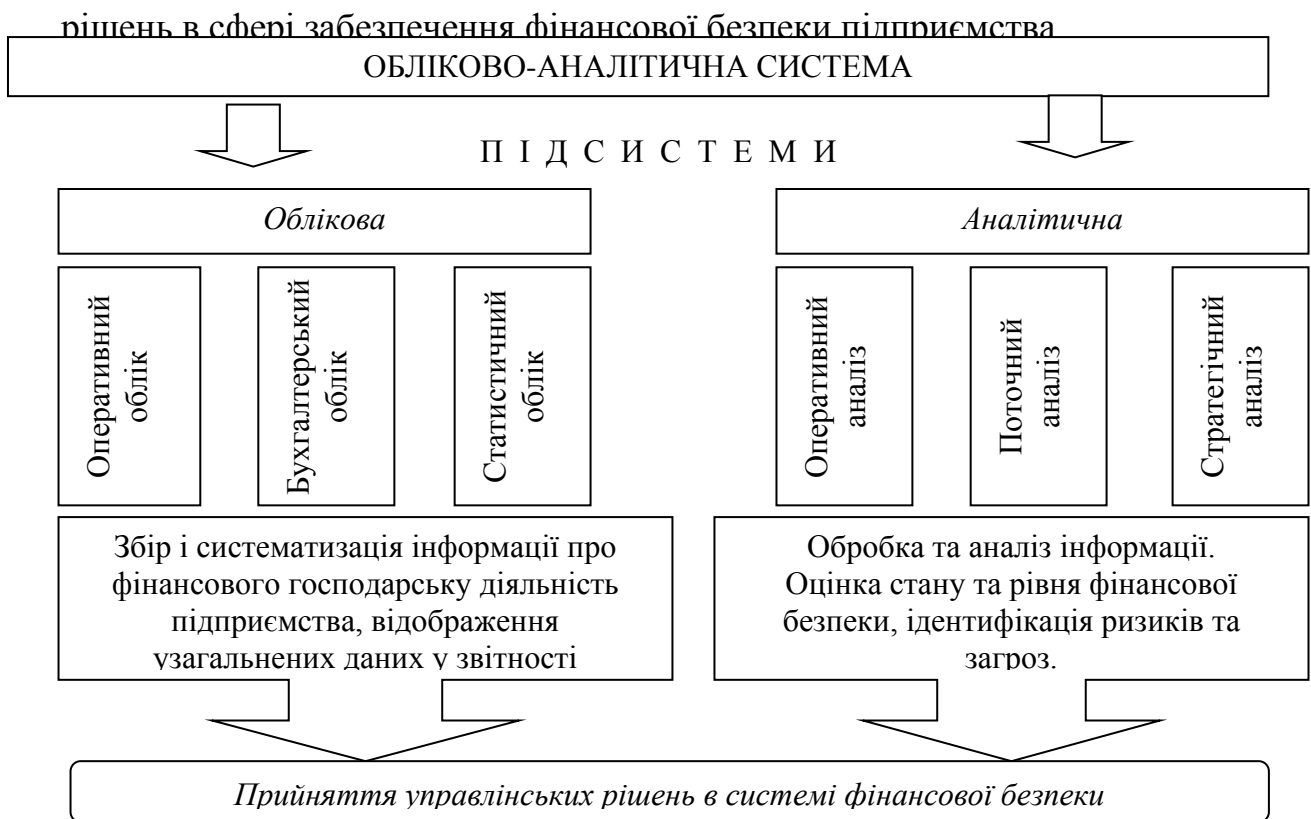

Рис. 2.4 Схема процесу обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств.

Вона має включати в себе усі без винятку інструменти обліку та аналізу з метою отримання синергетичного ефекту від їх системного застосування при: забезпеченні стабільного та стійкого фінансового стану підприємства; збалансуванні фінансово-матеріальних потоків і розрахункових відносин; нейтралізації впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на фінансово-господарський стан підприємства; зниженні рівня інформаційного та фінансового ризику тощо. [4, С.145]

2.3. Принципи організації та механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства

Організація обліково-аналітичного забезпечення відбувається на основі певних принципів. Із загальнонаукової точки зору принципами прийнято називати основні засади будь-якої теорії, науки, що визначають усі наступні твердження, базові вимоги, яким зобов'язані відповідати наукові припущення, гіпотези або теорії. Н. Малюга констатує: — Принцип – це те, що завжди, за

будь-яких умов, без будь-якого винятку властиве певному явищу. Принцип виступає основою, початком, керівною ідеєю у будь-яких відносинах [44]. І від того, на основі яких принципів побудована організація обліково-аналітичного забезпечення, залежить подальше ефективне ведення бухгалтерського обліку, здійснення аналізу, а звідси і успішне функціонування самого підприємства та забезпечення його безпеки.

Обліково-аналітичне забезпечення містить у собі облікове забезпечення, що підтримане різними видами обліку, використаними в рамках обліково-аналітичної системи підприємства і аналітичне забезпечення.

Говорячи про принципи формування обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою, слід їх класифікувати на:

- облікові принципи, що дозволяють сформувати адекватну обліково-аналітичну систему;
- принципи аналізу, що служать основою для проведення аналітичних процедур і узагальнення їх результатів.

Створення раціонального потоку обліково-аналітичної інформації в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства базується на певних принципах, серед яких основними є [43]:

- виявлення інформаційних потреб і способів найбільш ефективного їхнього задоволення;
- об'єктивність відображення процесів діяльності;
- єдність інформації, яка надходить із різних джерел.

У контексті дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління механізмом фінансової безпеки усі принципи представлені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Принципи організації бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності з метою забезпечення фінансової безпеки підприємства

Принципи організації бухгалтерського обліку	Суть принципу організації бухгалтерського обліку	Принципи забезпечення фінансової безпеки підприємства	Суть принципу організації аналізу господарської діяльності	Принципи організації аналізу господарської діяльності
Законності	Передбачає формування	Законності	Передбачає, що оцінка	Державного

	обліково-аналітичних даних на основі нормативно-правових документів міжнародного та українського законодавства із застосуванням дозволених методів та засобів інформаційного забезпечення фінансової безпеки підприємства		результатів діяльності підприємства відбувається з урахуванням державної, економічної, соціальної, екологічної, міжнародної політики та чинного законодавства тощо	підходу
Всебічності	Передбачає врахування усіх внутрішній в'язків в обліково-аналітичному інформаційному просторі для забезпечення стабільного функціонування системи фінансової безпеки підприємства	Комплексності	Передбачає охоплення максимуму структурних підрозділів і напрямків діяльності, всебічне вивчення причинно-наслідкових залежностей розвитку основної діяльності підприємства	Комплексності
Цілісності	Передбачає розгляд системи обліково-аналітичних даних як цілісного інформаційного організму для забезпечення сталого функціонування системи економічної безпеки		Передбачає розуміння об'єкту, що вивчається, як складної динамічної системи, що містить елементи, пов'язані між собою та з зовнішнім середовищем	Системності
Компетентності	Передбачає професіоналізм у вирішенні питань з обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки	Професіоналізму та спеціалізації	Обґрунтування висновків точними аналітичними розрахунками	Точності
Універсальності	Передбачає визнання обліковоаналітичної діяльності як спрямовану на забезпечення інформаційних потреб управління підприємством		Передбачає використання діалектичної теорії пізнання, економічних законів розвитку, інноваційного підходу, новітніх прогресивних методів економічних досліджень	Науковості
			Передбачає використання перевіреної інформації, яка достовірно відбиває об'єктивну реальність	Об'єктивності
Безперервності	Передбачає послідовну побудову обліково-аналітичного процесу під час розв'язування конкретних завдань в системі економічної безпеки	Безперервності	Передбачає проведення за планом і систематично, що викликає необхідність планування і контролю за проведенням аналітичної роботи на підприємстві, обумовлює розподіл обов'язків між виконавцями;	Плановості
Динамічності	Передбачає розгляд обліковоаналітичної системи, де всі її характеристики мають розглядатися не як постійні, а як безперервно змінювані до своєї протилежності	Активності	Передбачає швидкий і чіткий аналіз ситуацій, генерування відповідних управлінських рішень і втілення їх у життя підприємства.	Оперативності
Дієвості	Передбачає своєчасне реагування на інформацію та підвищення оперативності обліку з метою створення інформаційного середовища	Своєчасності	Передбачає активний вплив на результати діяльності підприємства, своєчасне виявлення недоліків та прийняття	Дієвості

	для ефективного використання ресурсів, поліпшення збереження майна, забезпечення прибутковості діяльності		відповідних управлінських рішень	
Випереджува льного відображення	Передбачає прогнозування найбільш вірогідного стану досліджуваної системи в майбутньому			
Прямоточ- ності	Передбачає раціональну організацію інформаційних потоків між учасниками облікового процесу	Координації та взаємодії	Передбачає врахування всіх внутрішніх зв'язків і відношень у системі, усіх факторів, які впливають на її функціонування	Всебічності

Джерело: [43].

Слід урахувати й той факт, що оскільки в обліково-аналітичну систему можуть входити різні види обліку, то й склад облікових принципів може змінюватися. Безсумнівним те, що основою облікових принципів будуть принципи, що згадуються в різних концептуальних основах (таблиця вище).

Бухгалтерський фінансовий облік ґрунтується на принципах (по суті вимогах і допущеннях).

Основні допущення: Принцип нарахування

Фінансова звітність складається по методу нарахування. Згідно із цим методом, результати операцій і інших подій визнаються по факту їх здійснення (а не тоді, коли кошти або їх еквіваленти отримані або виплачені). Вони відображаються в облікових записах і включаються у фінансову звітність періодів, до яких відносяться.

У якості основних принципів управлінського обліку, слід віднести:

- принцип орієнтації на задоволення інформаційних потреб керівників (менеджерів) різного рівня й відповідальності за прийняття економічно обґрунтованих рішень по управлінню підприємством і його підрозділами і принципи фінансового обліку, до яких входять:

- принцип безперервності діяльності, єдиного грошового вимірника, повноти й аналітичності інформації.

- принцип періодичності, що відображає виробничий і комерційний цикли підприємства, є важливим для побудови системи управлінського обліку [43].

Власні принципи управлінського обліку:

- оцінка результатів діяльності структурних підрозділів підприємства – принцип організації управлінського обліку;

- принцип прийнятності й багаторазового використання при зборі, реєстрації, обробці й передачі інформації;

- принцип комплексності, суть якого полягає в разовій фіксації даних у первинних документах або розрахунках і багаторазовім їхньому використанні у всіх видах управлінської діяльності без повторної фіксації, реєстрації або розрахунків;

- принцип бюджетного методу управління витратами, фінансами,

- комерційною діяльністю використовується як інструмент планування контролю та регулювання [43].

У міжнародній практиці в якості допущень використовуються принцип нарахування; відповідність доходів і витрат; обачності економічного суб'єкта; наявності грошового виміру; періодичність узагальнення економічних подій.

Найбільша перевага вченими приділяється двом базовим принципам: безперервності діяльності й методу нарахування.

В економічному аналізі діяльності підприємства можуть використовуватися додатково принципи:

- релевантність результатів, отриманих у процесі економічного аналізу;

- істотність і оптимальність для прийняття раціональних управлінських рішень;

- співставність витрат на проведення аналізу й корисності отриманої інформації для зацікавленого користувача;

- принцип виділення провідної ланки (при відборі найбільш прийнятних варіантів управлінських рішень);

- своєчасність одержання вихідних аналітичних даних;

- кількісна визначеність, варіантність, вірогідність, ясність і порівнянність результатів аналізу [43].

Дослідження принципів організації та функціонування обліково-аналітичного забезпечення управління безпекою підприємства показало, що

застосування принципів визначається структурою обліково-аналітичної системи. Таким чином, для формування якісного обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою необхідно визначити види обліку, що застосовуються в рамках обліково-аналітичної системи конкретного підприємства, і використовувати основні принципи, характерні для кожного виду обліку. При цьому облікові принципи повинні бути доповнені принципами в області економічного аналізу та забезпечення безпеки [43].

Застосування даних принципів значною мірою сприятиме впровадженню комплексної системи заходів організації бухгалтерського обліку та аналізу, метою яких буде посилення функції безпеки, збереження власності та забезпечення безперервності діяльності підприємства [43].

Для ефективного використання будь-якої інформаційної системи, зокрема і системи обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки, необхідно визначити механізм її функціонування. Такий механізм визначається галузевими особливостями діяльності підприємства, його організаційно-правовою формою, стратегією безпеки та загального розвитку, завданнями, що ставляться перед службою економічної безпеки, підготовленістю персоналу та низкою інших умов. Даний механізм забезпечує збір інформації, оцінку її достовірності, способи узагальнення, а також технології її надання безпосереднім користувачам з метою визначення рівня та стану фінансової безпеки підприємства, прийняття оптимальних управлінських рішень, як для його власників чи персоналу, так і для інших зацікавлених у його діяльності осіб [43].

Розглядаючи механізм функціонування обліково-аналітичного забезпечення як невід'ємного компонента функціонування системи фінансової безпеки підприємства, визначено його функціональні складові, що проявляються у здійсненні обліково-аналітичної діяльності по забезпеченню фінансової безпеки підприємства (рис. 2.3).

Облік–аналіз–аудит специфічні види діяльності і самостійні локальні підсистеми зі своїми задачами, цільовою спрямованістю, методологією

формування та здійснення аналітичних процедур. В основі налагодженої роботи (функціонування) системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства лежить системний підхід, що дозволяє розглядати підприємство як складний об'єкт.

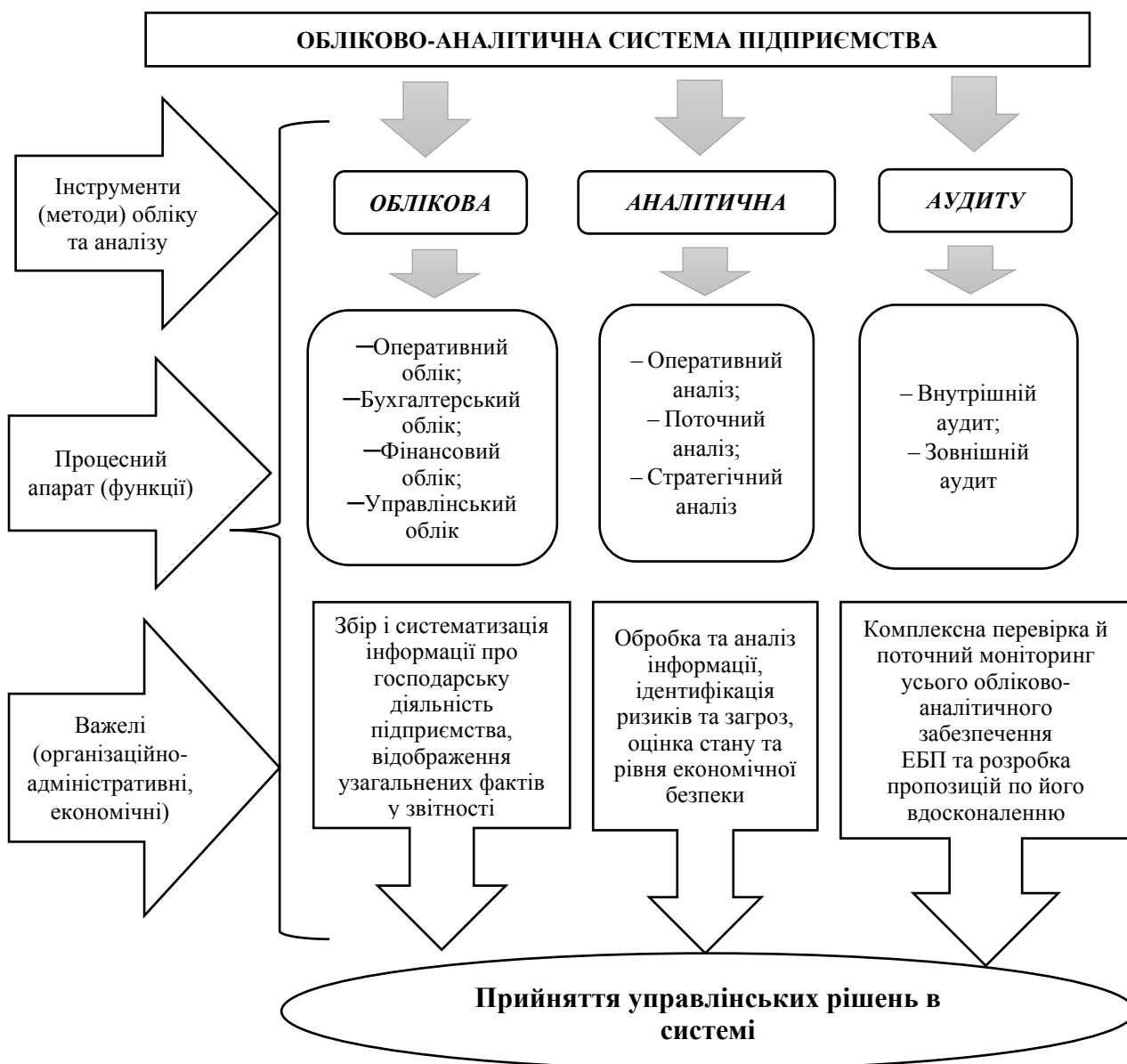

Рис. 2.5. Механізм функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [43]

Обліково-аналітичний механізм, як інтегрована система, з урахуванням можливостей та вимог функціональної і структурної інтеграції повинні бути адаптовані одна до одної, а в цілому – до вимог системи безпеки.

Інструментальний апарат містить методи обліку та аналізу і створює ядро управлінської діяльності в системі економічної безпеки.

Методи обліку та аналізу полягають у цілеспрямованому впливі суб'єкта на об'єкт для досягнення поставленої мети. При цьому під методом забезпечення обліково-аналітичною інформацією в системі фінансової безпеки розуміють систематизовану сукупність дій, які необхідно здійснити, щоб вирішити певне завдання або досягнути поставленої мети [14]. Методи, що використовуються у процесі обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки підприємства, досить різноманітні.

Вони включають:

- способи здійснення оперативного обліку (первинне спостереження та документація);
- способи здійснення бухгалтерського обліку (оцінювання та калькуляція, інвентаризація, узагальнення інформації в звітності);
- способи здійснення фінансового та управлінського аналізу (порівняльний, факторний, коефіцієнтний аналіз, аналіз беззбитковості);
- спеціальні способи отримання інформації, необхідної для забезпечення фінансової безпеки підприємства;
- способи забезпечення фінансової безпеки підприємстві [43].

Правильне володіння усіма методами обліку та аналізу дає змогу покращити рентабельність виробництва, мінімізувати ризики, посилити безпеку.

У процесі розвитку виробництва, удосконалення технічних можливостей та системи виробничих відносин, кількість методів і важелів, що впливають на ефективність обліково-аналітичної системи, зростає.

Важіль є засобом, за допомогою якого забезпечується поєднання складових механізму в єдину систему та цілісність його функціонування.

Функціонування важелів системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства здійснюється на основі системи правових норм, що відповідають чинному законодавству. До важелів системи обліково-

аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства відносимо: організаційно-адміністративні та економічні [43].

Організаційно-економічні містять: кадрове забезпечення, інформаційне забезпечення та захист інформації, організаційно-правову форму та структуру управління. До економічних важелів відносять амортизаційну політику та політику ціноутворення, оподаткування, кредитування та страхування.

Організаційні й економічні важелі відрізняються від адміністративних тим, що безпосередньо не примушують економічних агентів діяти певним чином, але роблять іншу поведінку для них не вигідною; допускають лише можливість вибору рішення для оптимізації витрат та покращення своєї діяльності. Застосування організаційних та економічних важелів механізму полягає в поєднанні об'єктивних та суб'єктивних аспектів людської діяльності в контексті постійного розвитку на основі впровадження технологічних інновацій і підвищення ефективності використання виробничого потенціалу [43].

Процесний апарат розглядає систему в динаміці, містить у собі функції обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства (облікову, аналітичну, інформаційну, контрольну), які відображають суть та зміст «забезпечення» на усіх рівнях управлінської діяльності. Функції такого механізму тісно пов'язані між собою у єдиному процесі.

Таким чином, обліково-аналітичний механізм як єдина інтегрована система повинен в загальній цілісності виконувати обслуговуючу функцію стосовно задоволення потреб системи безпеки, а також суб'єктів управлінської діяльності різних ієрархічних її рівнів, а саме: керівників структурних підрозділів підприємства, керівників центрів відповідальності, фінансових та бюджетних структур, акціонерів, інвесторів, засновників фірми тощо.

2.3. Розкриття інформації у звітності щодо фінансової безпеки підприємства

Фінансова звітність є одним з фундаментальних елементів методу

бухгалтерського обліку, за допомогою якого можливий аналіз ключових показників розвитку підприємств, галузей та національних економік у цілому. Як влучно підкреслюють Т. Камінська та О. Костенко, важливість бухгалтерського обліку для суспільства підтверджена багатьма факторами, одним з яких є його соціальне значення. Бухгалтерський облік – це інструмент ефективного розподілу благ у суспільстві. На основі облікової інформації стає можливим визначення галузей економіки, що створюють національне багатство, ступінь їх участі у цьому процесі та напрями розподілу створеного багатства. Одним з основних елементів методу, що забезпечує цей процес, є фінансова звітність, яка дозволяє отримувати інформацію про всі об'єкти обліку [34].

Україна після приєднання до стратегії проти агресивного податкового планування BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), ініційованої ОБСЄ та G20, взяла на себе зобов'язання щодо повнішого розкриття інформації, а необхідність розбудови власного фондового ринку вимагає більшого рівня довіри між державою, компаніями і громадянами. Довіра створюється багаторічною практикою надання чесної і зрозумілої інформації щодо компанії, у тому числі якісної фінансової звітності [91].

У процесі гарантування фінансової безпеки фінансова звітність залишається одним з визначальних компонентів ефективного менеджменту, забезпечуючи безпекове подання аграрного бізнесу та слугуючи так званим «містком» між підсистемою обліково-аналітичного забезпечення та прийняттям управлінських рішень.

На думку Н. Акімової та А. Азадена, «фінансова звітність – це структурована інформація про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за певний період часу, що отримується як з системи фінансового обліку, так і з інших джерел, і яка надається для задоволення інформаційних потреб різних користувачів, в першу чергу зовнішніх, в процесі прийняття ними економічних рішень» [3].

Згідно з Концептуальною основою фінансової звітності, фінансові звіти

складаються багатьма суб'єктами господарювання і надаються зовнішнім користувачам у різних країнах світу. І хоча такі звіти можуть виглядати схожими, вони відрізняються один від одного соціальними, економічними та законодавчими особливостями, притаманними кожній окремій країні. Крім того, при встановленні національних вимог беруть до уваги потреби різних користувачів фінансових звітів. Це розмаїття обставин призвело до використання різних визначень елементів фінансових звітів, наприклад, таких, як активи, зобов'язання, власний капітал, дохід та витрати. Воно спричинило також використання різних критеріїв визнання статей фінансових звітів та вибір різних баз оцінювання. Це вплинуло й на обсяг фінансових звітів та розкриття в них інформації [39].

Орієнтація на зовнішніх стейкхолдерів (користувачів) фінансової звітності притаманна західній моделі обліку, саме тому початок 2020 р. став так званим «переломним» періодом у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, оскільки 2019 р. є першим звітним періодом, за який українські підприємства, які зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти, подають фінансову звітність на підставі таксономії за міжнародними стандартами в електронній формі. Процес таких методологічних трансформацій прямо пов'язаний з необхідністю безпекового розкриття окремих статей та безпекового подання аграрного бізнесу.

Відповідно до частини другої ст. 12 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України, складають фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами [385]. Згідно з частиною п'ятою ст. 12 Закону підприємства, зазначені у частині другій цієї статті, складають і подають фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність органам державної влади та іншим користувачам на їх вимогу в порядку, визначеному цим

законом, на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі, установленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку [64].

Згідно з п. 2 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого Постановою КМУ № 419 від 28.02.2000 р. зі змінами від 06.11.2019 р., річна фінансова звітність і річна консолідована фінансова звітність разом з відповідними аудиторськими звітами, звіт про управління, консолідований звіт про управління, звіт про платежі на користь держави та консолідований звіт про платежі на користь держави, складення яких передбачено законодавством, повинні бути оприлюднені на веб-сторінці або веб-сайті підприємства (у повному обсязі) та в інший спосіб у випадках, визначених законодавством, у форматі, який виключає можливість унесення змін до фінансової звітності іншими користувачами, та в єдиному електронному форматі, визначеному Мінфіном, на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності [65].

В основі таксономії фінансової звітності лежить принцип XBRL (eXtensible Business Reporting Language) – програмний стандарт і універсальний спосіб передачі, акумуляції та обміну інформацією міжнародного рівня. XBRL-стандарт покликаний забезпечити оперативне подання й обробку звітності в електронному вигляді та поширений у провідних економічно розвинених країнах світу. Основними стейкхолдерами XBRL-таксономії є державні регулятори, інвестори, звітні суб'єкти й інші публічні користувачі. Виокремлюючи ряд позитивних наслідків таксономії, наголосимо на певних ризиках цього процесу для підприємств (рис. 2.6).

Таким чином, як влучно підкреслили О. Балазюк та І. Сисоєва, XBRL є стандартом, який використовують багато країн: уведення в дію фінансової звітності зробить систему прозорою та зручною для всіх, однак наявні в процесі її впровадження помилки і недоліки приведуть до розкриття викривлених і недостовірних даних [4].

XBRL-таксономія фінансової звітності

Рис. 2.6. Вигоди та ризики для ключових стейкхолдерів XBRL-таксономії

Джерело: [7]

Для систематизації та порівнюваності інформації звіт про управління рекомендовано формувати за такими напрямками:

- 1) організаційна структура та опис діяльності підприємства;
- 2) результати діяльності;
- 3) ліквідність і зобов'язання;
- 4) екологічні аспекти;
- 5) соціальні аспекти і кадрова політика;
- 6) ризики;

7) дослідження та інновації;

8) фінансові інвестиції;

9) перспективи розвитку;

10) корпоративне управління (складають підприємства – емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущено до торгів на фондових біржах або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію) [62].

Як наголошують Н. Правдюк і Т. Плахтій, «забезпечення і підвищення якості фінансової звітності повинно ґрунтуватись на міцній науковій базі та стійких теоретичних засадах, зокрема, на науці про оцінку якості продуктів (матеріальних та нематеріальних) та процесів людської діяльності, їх властивостей та їх відношень з їх споживачами та користувачами» [61].

Ураховуючи ці міркування, дослідження свідчать, що пропонована структура Звіту з управління не відповідає запитам стейкхолдерів зміцнення економічної безпеки, оскільки звужує розкриття інформації про ризики, обмежуючись даними щодо ринкового, кредитного ризиків та ризику ліквідності. На відміну від цього, економічна безпека є набагато глибшим та багатоаспектним явищем і невід'ємною складовою системи менеджменту. Тому науковці пропонують до складу Звіту з управління включати окрему складову «Управління економічною безпекою», яка поруч із розкриттям інформації про ризики та наслідки їх впливу міститиме відомості щодо організаційного забезпечення управління економічною безпекою, політики ризик-менеджменту і санкційного та внутрішнього комплаенса, антикорупційної політики тощо. Формування безпекового розділу Звіту з управління, з одного боку, базується на синхронізації з елементами XBRL-таксономії, а з другого – розкриває додаткові параметри ризик-менеджменту як функції управління суб'єктом [7] (рис 2.5).

В основі антикорупційної політики підприємства як складової загальної корпоративної фінансової безпеки має бути формування нульової толерантності до проявів корупції та запобігання хабарництву і повне дотримання чинних антикорупційних законів.

Урізноманітнення об'єктів, їх якісних характеристик, підвищення питомої ваги операцій, які здійснює суб'єкт господарювання, та інші аспекти його діяльності ускладнюють процеси реєстрації, накопичення та обробки фінансової інформації. У зв'язку із цим необхідне вдосконалення методичних підходів, використання яких сприятиме реалізації інформаційних потреб користувачів [88].

Як наголошують провідні експерти Baker Tilly Україна, сьогодні для багатьох компаній постає питання альтернативного виду обліку і звітності, який задовольняв би потреби власників та менеджменту підприємства. Звичайний звіт не може надавати оперативну інформацію про стан життєдіяльності компанії, саме тому таку функцію покладають на управлінський облік та звітність. Останні надають показники, за рахунок яких менеджмент компанії отримує комплексне бачення кожного процесу, що відбувається на підприємстві. Водночас така інформація допомагає миттєво та своєчасно реагувати і на ситуацію всередині компанії, і відповідати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Оскільки управління економічною безпекою за своєю суттю переважно залежить від управлінських рішень внутрішніх користувачів, вважаємо, що і його інформаційне забезпечення має ґрунтуватися на вдосконаленні форм внутрішньої звітності.

Саме тому задоволення запитів зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів фінансової безпеки можливе на основі безпекового подання аграрного бізнесу у Звіті з управління та розробки специфічної форми внутрішньої управлінської звітності – Внутрішнього звіту з економічної безпеки, який базується на поєднанні фінансових та абстрактно-текстових параметрів щодо можливого впливу різних типів ризиків на економічну безпеку, має характер комерційної таємниці та є підставою для прийняття менеджментом аграрного підприємства релевантних управлінських рішень зі зміцнення його фінансової безпеки [7]

Ідентифікаційний
код за ЄДРПОУ

34657396

ВНУТРІШНІЙ ЗВІТ З ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ(проект)

станом на «__»_____ 20__ р.

I. ФІНАНСОВА ЧАСТИНА

Елементи активів та джерел їх утворення	Код елемента у Балансі	Вартість на дату звітності, тис. грн	Тип ризику економічної безпеки	Величина можливого збитку від впливу ризику, грн	Суттєве судження під час оцінки ризику
.....
Всього по підприємству	X	X	X	X

II. АБСТРАКТНО-ТЕКСТОВА ЧАСТИНА

Ризик недостовірності фінансової звітності
Ризик втрати ліквідності і платоспроможності
Вразливість до стратегічних ризиків
Вразливість до операційних ризиків
Вразливість до діджиталізаційних ризиків

Виконавець: обліковий гарант економічної безпеки

Прізвище, ім'я, по - батькові

Узгоджено: головний бухгалтер (фінансовий директор)

Прізвище, ім'я, по - батькові

Рис. 2.6. Проект Внутрішнього звіту з фінансової безпеки

Джерело: [7]

Складання відповідної форми має відбуватися на запит менеджменту підприємства, але не рідше одного разу на квартал. Функціонального зв'язку запропонованої форми внутрішньої звітності досягають за рахунок синхронізації показників оцінки різних груп ризиків зі статтями Звіту про фінансовий стан (Баланс). Практична цінність запропонованої форми внутрішньої звітності полягає в можливості релевантної оцінки ризик-середовища аграрного бізнесу та формування раціональних управлінських рішень зі зміцнення фінансової безпеки та посилення її внутрішнього контролю.

Отже, у результаті дослідження з'ясовано, гарантування міцності

фінансової безпеки можливе завдяки безпековому поданню аграрного бізнесу в інтегрованій звітності за міжнародними стандартами на основі розширення XBRL-таксономії додатковими безпековими елементами та доповнення Звіту з управління інформацією про організаційне забезпечення управління економічною безпекою, політики ризик-менеджменту, санкційного та внутрішнього комплаенса, антикорупційної політики тощо. Прийняття менеджментом підприємства релевантних управлінських рішень зі зміцнення його фінансової безпеки має відбуватися за допомогою періодичного подання специфічної форми внутрішньої управлінської звітності – Внутрішнього звіту з економічної безпеки, який базується на поєднанні фінансових та абстрактно-текстових параметрів щодо можливого впливу різних типів ризиків на економічну безпеку.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення важелів управління діджиталізаційними ризиками фінансової безпеки та формування кібербезпеки облікової системи

Сучасна економіка України перебуває в процесі адаптації до глобалізаційних змін світового простору, які безпосередньо формують зовнішнє середовище функціонування підприємницьких структур. Водночас, трансформація обліку є об'єктивним явищем у результаті посилення процесів цифровізації світової економіки та запровадження в облікову практику діджитал-технологій (діджиталізації).

Діджиталізація економіки сприяла появі новітніх інтегрованих систем обробки та зберігання фінансової інформації, тому на зміну традиційним формам обліку прийшла автоматизована, яка базується на використанні комплексу програмного забезпечення, що автоматизує до 90 % усіх ручних операцій бухгалтера.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України та затвердження плану заходів щодо її реалізації» визначено, що основною метою цифровізації є трансформація наявних і створених у майбутньому нових галузей економіки, а також трансформація сфер життєдіяльності в нові, ефективніші та сучасніші. В Концепції зазначено, що досягнення визначеної мети можливе лише за умови, коли ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються цифровізації, буде інтегровано в стратегії та програми розвитку на національному, регіональному і галузевому рівнях [6].

Саме тому особливої актуальності набувають питання, пов'язані з розробкою механізмів управління діджиталізаційними ризиками та формуванням кібербезпеки у системі обліково-аналітичного забезпечення

фінансової безпеки підприємств.

Сучасна наукова дисципліна оперує декількома категоріями, які відображають процес всеохопного проникнення цифрових технологій у всі сфери суспільного життя (поняття «цифровізація», «діджиталізація», «інформатизація», «комп'ютеризація» тощо). З погляду зміцнення економічної безпеки, вважаємо за доцільне застосовувати категорію «діджиталізація» (від англ. digitalization – оцифровування, переведення інформації в цифрову форму). Цей термін ми ототожнюємо з явищем цифровізації, яка не має єдиної інтерпретації у зв'язку зі своєю багатогранністю та глобальністю безперечного впливу на усі сфери життя суспільства.

Потенційний успіх підприємства в умовах трансформаційних змін економіки в процесі діджиталізації прямо залежатиме від зміни бухгалтерської парадигми, яка є основним елементом модифікацій щодо бізнес-процесів, і провідним джерелом задоволення інформаційних потреб усіх груп стейкхолдерів, пов'язаних з економічною безпекою підприємницьких структур. Тому провідні дослідники одним з визначальних напрямків у зміцненні фінансової безпеки вважають інформаційну складову, яка охоплює нагромаджений масив інформації бухгалтерського обліку.

Інформаційна безпека – це оптимальний стан стабільності і захищеності інформаційної оболонки підприємства, який унеможлиблює її втрату, несанкціоноване розповсюдження та забезпечує її захист в інтересах власників підприємства чи держави.

Наголосимо, що Україна через недосконалість національного законодавства та високий рівень кіберзлочинного напруження є країною з високим ризиком діджиталізованих загроз у стратегічно важливих галузях національної економіки, зокрема в аграрному секторі. 27 червня 2017 р. всесвітньо відомий вірус WannaCry, який в Україні отримав назву Petya A, або «Петя» атакував інформаційні оболонки провідних українських компаній, серед яких стратегічно важливі: «Київенерго», «Укртелеком», «Ощадбанк», «Нова пошта», «Укрпошта», «Приватбанк», «Укрзалізниця», аеропорт «Бориспіль»,

Укренерго, мережа заправок ТНК, «Антонов», Київводоканал, ДТЕК, Київський метрополітен, Кіберполіція, Нацполіція, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство культури тощо. Найбільших збитків було завдано саме інформаційним базам даних, особливо інформації про клієнтів та внутрішнім інформаційним потокам цих компаній. Колосальні втрати від вірусу досі важко оцінити.

Незважаючи на зростання суспільного резонансу та розкриття масштабних кібератак, бізнес і сьогодні недостатньо фінансує кібербезпеку, що призводить до мільярдних збитків. Крім того, якщо великим компаніям завдають великих збитків кібератаки у вигляді наведених вище витрат, то для середніх і малих компаній вони можуть становити загрозу їхньому існуванню. Величезна шкода через відсутність стратегії розвитку підприємств у разі кібератак актуалізує необхідність пошуку новітніх методів захисту інформаційної оболонки як системоутворювального принципу обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою.

Як зазначає В. Ф. Яценко, науково-технічний процес спричиняє трансформаційні зміни системи бухгалтерського обліку у зв'язку із поширенням інформаційних технологій та систем, автоматизованих мереж, масового оцифрування інформації тощо [90]. Ми повністю погоджуємось з цією думкою і вважаємо, що процеси діджиталізації, поява хмарних технологій зберігання баз даних, віртуальних офісів, ботів, штучного інтелекту, бізнес-сайтів тощо вимагає повної перебудови системи бухгалтерського обліку з метою оптимізації управлінської функції.

Результати експертного опитування 533 бухгалтерів-практиків свідчать, що 33 % діджиталізаційних ризиків підприємств пов'язані з фізичним виходом техніки з ладу, 27 % – з розкриттям комерційної таємниці, 20 % – з несанкціонованим витоком інформації внаслідок кібератак (рис. 3.1)

Під комп'ютерною системою бухгалтерського обліку О. В. Адамик розуміє «взаємопов'язану сукупність інформації про господарські операції, програмних засобів та специфічних алгоритмів її обробки, що реалізовані з

допомогою комплексу обчислювальних, комунікаційних й інших технічних засобів, та фахівців-бухгалтерів з метою надання інформації нової якості для ухвалення ефективних управлінських рішень» [2].

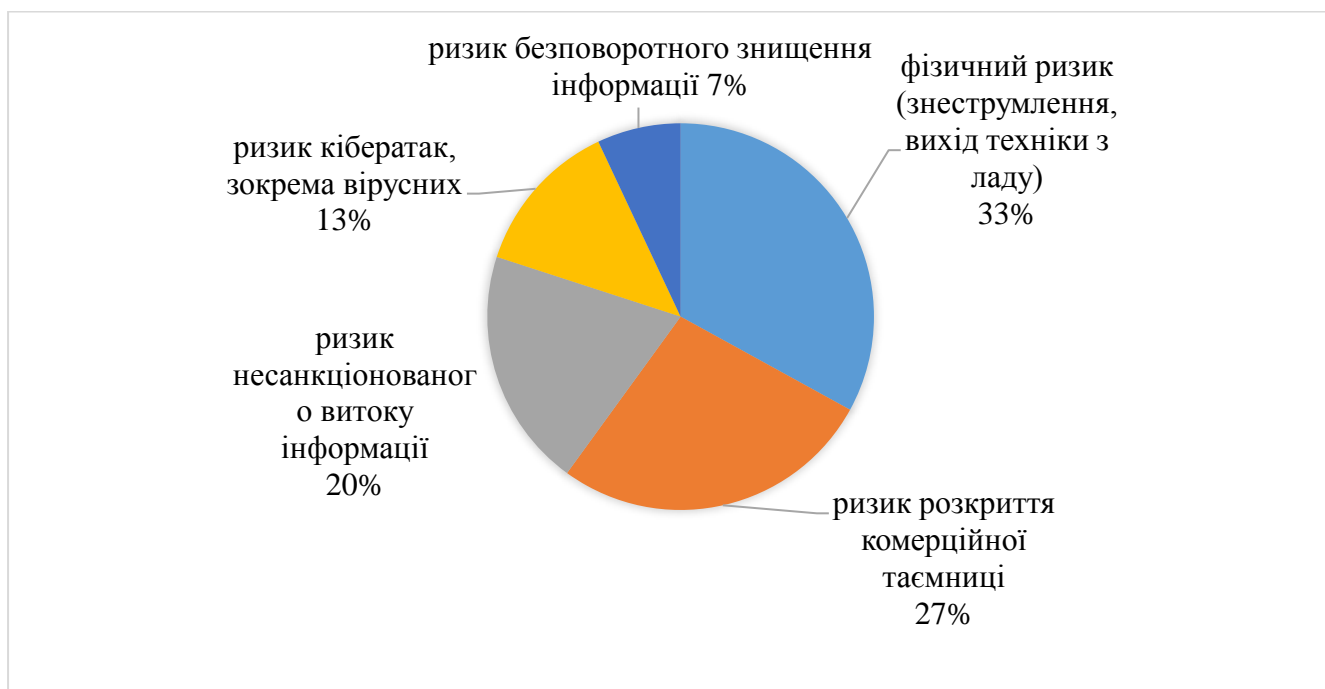

Рис. 3.1. Вагомість окремих груп діджиталізаційних ризиків обліково-аналітичного забезпечення.

Джерело: побудовано за результатами всеукраїнського експертного опитування.

Основним позитивним результатом суцільної автоматизації обліку є те, що час, який бухгалтери витрачають на обробку документів та формування звітів, значно скоротився і, відповідно, може бути використаний на удосконалення наявної в підприємстві системи класифікації інформаційних ресурсів та на творче узагальнення й аналіз інформації, отриманої на різних етапах облікової обробки [42].

Автоматизація обліку – це шлях до мінімізації впливу людського чинника на реалізацію облікових функцій та ухвалення управлінських рішень. Людський чинник пов'язаний з високою ймовірністю формування навмисного викривлення висновків, облікової інформації, появою випадкових технічних помилок, отриманням особистої вигоди чи збагаченням шляхом здійснення махінацій з активами і зобов'язаннями підприємства [53]. В результаті

автоматизації виникла необхідність формування технічного, програмного, інформаційного, кадрового та організаційного компонентів інформаційної безпеки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Компоненти інформаційної безпеки підприємств

Назва компонента	Характеристика
Технічний	Комплекс комп'ютерної техніки: процесори, монітори, модеми, кабелі, принтери, інші канали зв'язку
Програмний	Сукупність програмного забезпечення і його модулів; операційні системи та їх налаштування
Інформаційний	Сукупність облікової інформації, яка зберігається в електронному вигляді, на носіях внутрішньої і зовнішньої пам'яті
Кадровий	Персонал бухгалтерської служб та підрозділів, які мають доступ до бухгалтерської інформації й її захисту
Організаційний	Підрозділ чи працівник, який відповідає за зберігання комерційної таємниці і захист облікової інформації

Джерело: [6]

За визначенням Б. А. Засадного, інформаційні ризики – це ризики, які виникають під впливом розповсюдження спаму, комп'ютерних вірусів, махінацій із фінансовою звітністю, навмисне викривлення інформації про діяльність підприємства в Інтернеті, несанкціонований доступ сторонніх осіб до комерційної таємниці тощо [31].

Серед найбільш поширених у бухгалтерській практиці діджиталізаційних ризиків, які часто призводять до порушення інформаційної оболонки підприємства, експерти називають вірусні атаки внутрішньої комп'ютерної мережі (27 %), відкриття вірусних файлів, які надійшли на електронну пошту (24 %), збій електропостачання та фізичне пошкодження носіїв інформації (20 %) (рис. 3.2).

Крім електронної пошти, уразливими до діджиталізаційних ризиків залишаються програми автоматизації бухгалтерського обліку. Майже 39 % опитаних експертів вважають, що найбільш вразлива до кібератак програми – MEDoc, 26,9 % – Клієнт-банк, 23,1 % – 1С: Бухгалтерія. Водночас, на думку експертів, найбільш надійними програмами є SAP ERP, SAP S4/HANA, SAP

Business One, УПП та BAS ERP. Ця ситуація свідчить про важливість постійного навчання персоналу бухгалтерських служб основам кіберзахисту, використання складних і надійних інструментів захисту корпоративних електронних пошт підприємств.

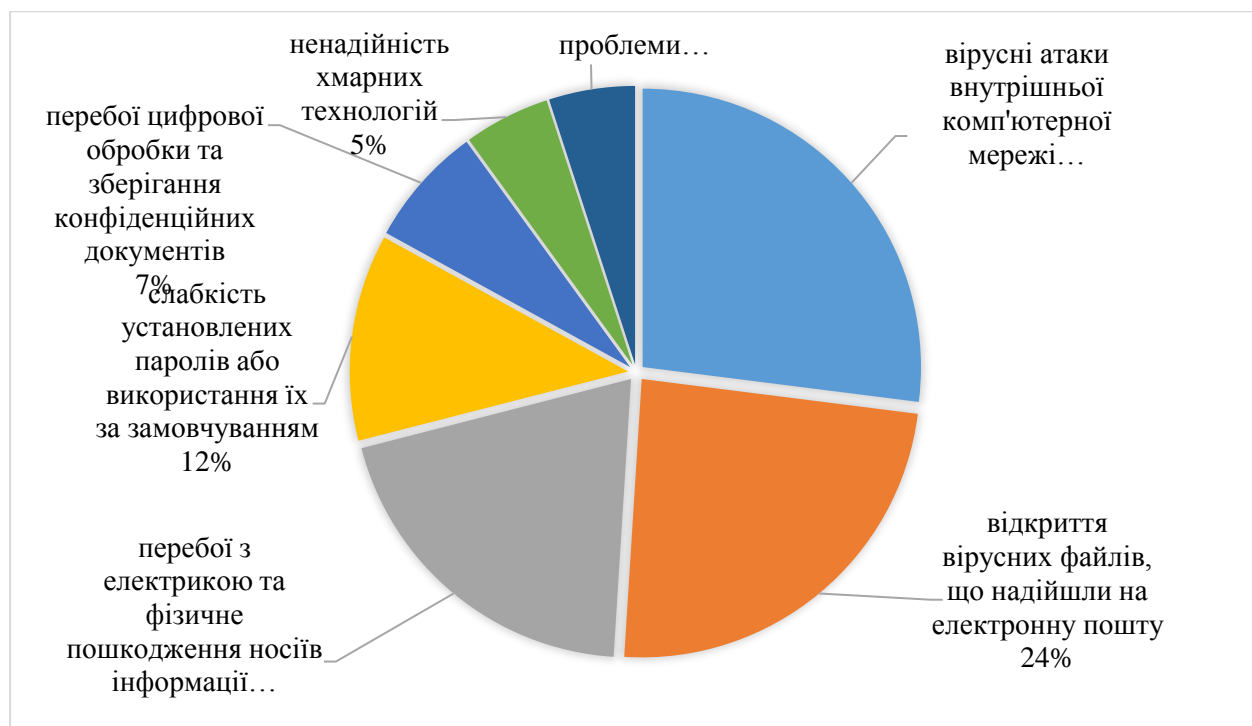

Рис. 3.2. Структура діджиталізаційних ризиків, що з ними стикалися в професійній діяльності бухгалтери-практики, які брали участь у всеукраїнському експертному опитуванні

Джерело: побудовано за результатами всеукраїнського експертного опитування.

Отже, кібербезпека є ваговою складовою загальної економічної безпеки, оскільки вона спрямована на захист бухгалтерської інформації підприємства від загроз, а отже, від негативних економічних наслідків. Водночас, під час розгляду діджиталізаційних ризиків важливо встановити стадії їхнього впливу на інформаційну оболонку, тому пропонуємо розглядати їх як кіберзагрози, кіберінциденти та кібератаки. Як кіберзагрози можна розглядати можливі несприятливі події, які можуть завдати шкоди інформаційній безпеці підприємства. Кіберінцидент – це подія, що вже відбулася, але піддається

оперативному вирішенню. Найбільш деструктивною є кібератака, наслідком якої може бути втрата глобальних баз даних і безповоротне знищення інформації, що може призвести до призупинення бізнес-діяльності. Наголосимо, що заходи із попередження та подолання наслідків кіберінцидентів, а особливо – кібератак, повинні відбуватися лише у правовому полі з відповідним залученням правоохоронних органів, зокрема Департаменту кіберполіції.

Вважаємо, що захист облікової інформації має бути компетенцією експертної групи з інформаційної безпеки, яка є складовою служби фінансової безпеки і виконує функції моніторингу кіберзагроз, координації тактичних дій та формування стратегій кіберзахисту підприємств (рис. 3.3). В умовах обмеженості фінансових ресурсів малих і середніх аграрних підприємств доцільно залучити послуги ІТ-компаній інтеграторів, основне завдання яких – формування кіберзахисту інформаційних оболонок бізнесу.

Основними етапами в процесі організації захисту облікової інформації є такі:

- 1) ідентифікація загроз інформаційній безпеці;
- 2) установлення та контроль ризиків і особливостей інформаційного забезпечення управління ними;
- 3) побудова моделі управління ризиками та його інформаційного забезпечення;
- 4) формування системи заходів щодо протидії загрозам інформаційній безпеці;
- 5) розробка організаційних регламентів захисту облікової інформації; 6) контроль інформаційної безпеки та оцінювання заходів її забезпечення. Як правило, усі здійснювані кіберзлочини мають єдину послідовність дій кіберзлочинців, що зумовлює необхідність поетапного управління ризиками діджиталізації (рис. 3.4).

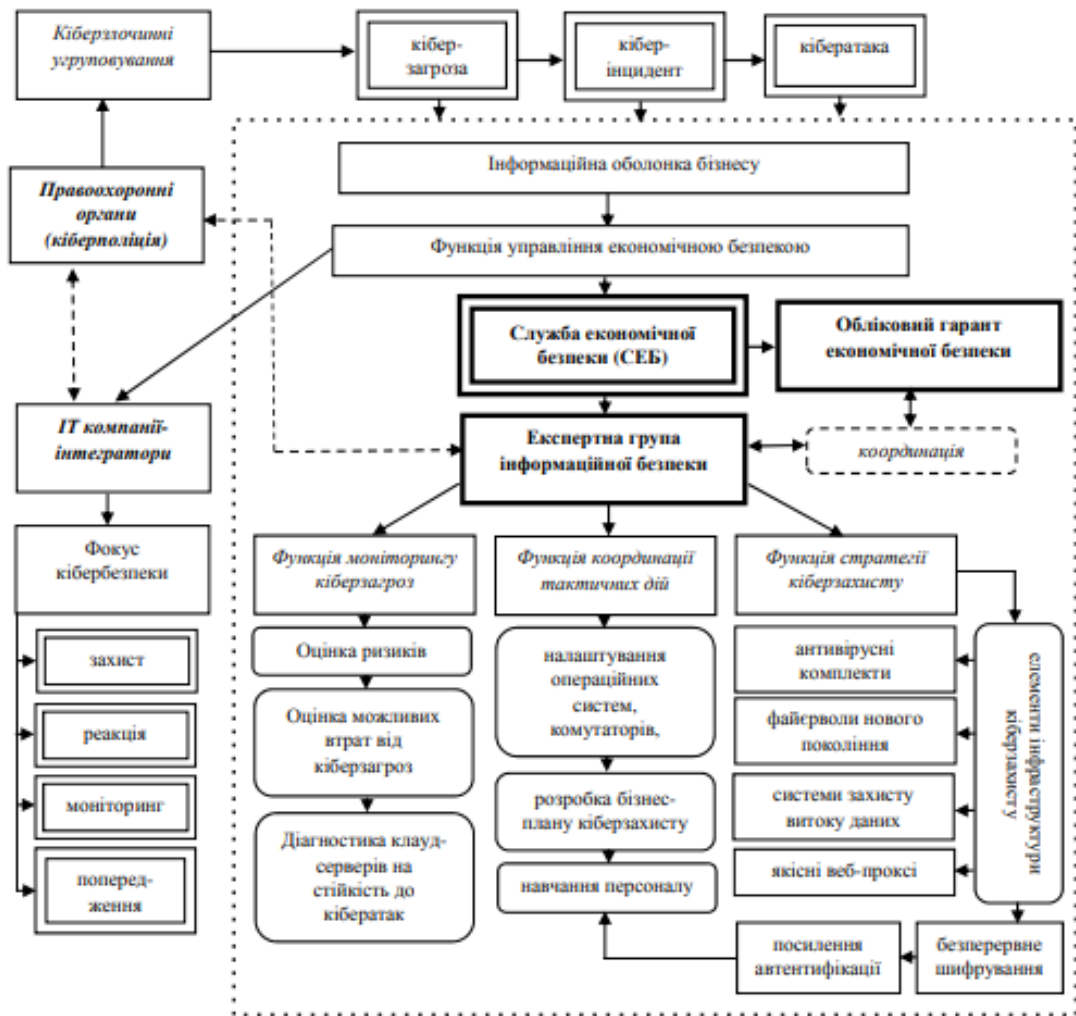

Рис. 3.3. Адаптивна система забезпечення кібербезпеки як функції служби фінансової безпеки підприємства

Джерело: [6]

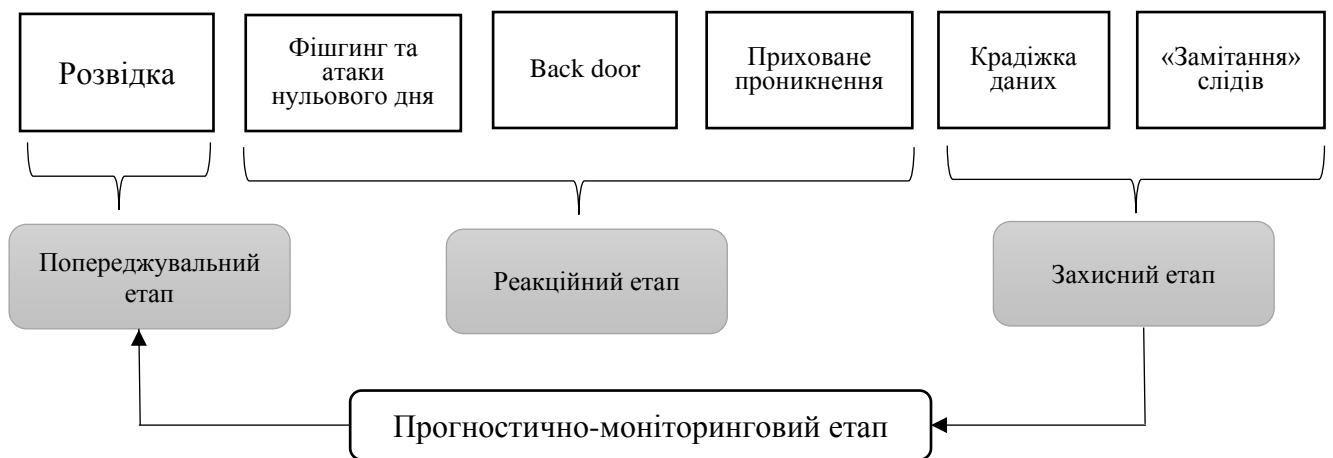

Рис. 3.4. Модель реагування і нівелювання кіберзагроз інформаційної безпеки на різних стадіях кібератак.

Джерело: [6]

Зокрема, метою попереджувального етапу є оцінка (розвідка) можливого впливу кіберризиків. На етапах фактичного проникнення кіберзлочинців у середину інформаційної оболонки необхідним є реакційний етап негайного блокування кіберінциденту (чи кібератаки), а на захисному етапі – максимально можливе збереження доступного обсягу інформації та її перенесення на інші носії чи хмарні сховища. Мета прогностично-моніторингового етапу – постійне відстежування вже відомих і потенційних діджиталізаційних ризиків та прогнозування сценаріїв їхнього впливу на інформаційну і, як наслідок, економічну безпеку підприємств.

У результаті попереджувального, реакційного, захисного та прогностично-моніторингового етапу кіберзахисту можливе поступальне планування і реалізація відновлювальних заходів унаслідок впливу кібератак на економічну безпеку в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Відновлювальні заходи внаслідок впливу кібератак на економічну безпеку

Рівень реагування	Період реагування	Заходи
<i>Короткостроковий (оперативний)</i>	Дні/тижні	Пошук компромісів захисту від кібератак
		Діагностика заходів кіберзахисту і їх організаційного забезпечення
		Комунікативна взаємодія з контрагентами
		Забезпечення безперервності бізнес-процесів
<i>Середньостроковий (перманентний)</i>	Тижні/місяці	Побудова інфраструктури кіберзахисту й архітектури кібер-менеджменту
		Перманентна взаємодія з адвокатськими та судовими інституціями сфери кіберзахисту
		Моніторинг та оцінювання ймовірних економічних небезпек на основі оцінки попередніх і потенційних кіберзагроз
<i>Довгостроковий (стратегічний)</i>	Місяці/роки	Збільшення інвестицій у розробку або придбання кіберпрограм інформаційної безпеки
		Відновлення бізнесу, який зазнав шкоди внаслідок кібератак у попередні періоди
		Формування банку (архіву) даних кіберзахисту

Джерело: [6]

Отже, повна автоматизація сучасної мережі бухгалтерського обліку,

застосування хмарних технологій зберігання інформації дасть змогу побудувати надійні інформаційні зв'язки в середині бухгалтерської служби і між бухгалтерією та іншими структурними підрозділами підприємства. Проте, це можливо лише за умови розробки ефективних стратегій формування кібербезпеки облікового простору, навчання персоналу і збільшення витрат на кіберзахист підприємств.

Досягнення оптимального стану стабільності та захищеності облікових систем підприємств, який унеможливорює втрату інформації, її несанкціоноване розповсюдження і захист в інтересах власників підприємства або держави можливе лише за умови застосування системно-наукового підходу до формування стратегій і тактик кіберзахисту в діджиталізованому світі. Завчасне розроблення заходів протидії діджиталізаційним ризикам є запорукою фінансової безпеки та конкурентного розвитку підприємств, успіху розвитку національної економіки.

Єдність дій щодо попередження впливу кіберзагроз, ураховуючи мережі, програмне забезпечення, інформацію та бази даних, персонал, дає змогу досягти синергетичного ефекту заходів з кіберзахисту інформаційної оболонки аграрних підприємств. Необхідної уваги власників та працівників потребує рівень забезпечення безпеки і розроблення необхідних важелів щодо уникнення діджиталізаційних ризиків, зокрема вирішення питання про організацію інформаційної безпеки за рахунок створення окремого підрозділу (експертної групи в межах підрозділу) або залучення професійних ІТ-компаній.

На основі моделювання заходів із реагування та нівелювання кіберзагроз інформаційної безпеки на різних стадіях кібератак запропоновано реалізацію попереджувального, реакційного, захисного і прогностично-моніторингового етапів кіберзахисту. Як наслідок, стає реальним поступальне планування та реалізація відновлювальних заходів після впливу кібератак на економічну безпеку в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі.

Потенційний успіх підприємства в умовах трансформаційних змін економіки у процесі діджиталізації прямо залежатиме від зміни бухгалтерської

парадигми, яка є основним елементом модифікацій щодо бізнес-процесів, і головним джерелом задоволення інформаційних потреб усіх груп стейкхолдерів, пов'язаних з економічною безпекою підприємницьких структур.

3.2. Фактори впливу на виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку ТОВ «Курланд»

Суб'єкти господарювання володіють цілим спектром обліково-аналітичної інформації зовнішньої (фінансової, статистичної й податкової) і внутрішньої звітності. Разом з тим для економіки України на сучасному етапі усе більш характерним є ріст підприємств із низькою платоспроможністю або високою збитковістю, що заподіює ненавмисно їхнє банкрутство. Такий стан вітчизняної економіки обумовлює необхідність удосконалення обліково-аналітичного забезпечення й підвищення ролі інформації в системі фінансової безпеки суб'єктів господарювання з метою:

- забезпечення вірогідності обліково-аналітичної інформації;
- удосконалення принципів і методів обліку й аналізу відповідно до сучасних вимог, які висуваються до інформації менеджментом;
- зменшення частки інформаційних ризиків і т.п.

На сьогодні досягнення економічної науки потрібно оцінювати з позицій перспектив їх практичного застосування. Тому стара економічна парадигма, яка тривалий час представляла базис економічної теорії потребує критичного переосмислення. Існуюча теорія бухгалтерського обліку й аналізу вже не забезпечує можливостей адекватної оцінки практики ходу економічних процесів у реальних ринкових умовах, оскільки ґрунтується на вивченні переважно статичних економічних процесів, у той час як більшість підприємств існують у динамічних умовах невизначеності.

У зв'язку із цим сучасна система обліково-аналітичного забезпечення потребує нового сутнісного наповнення як комплексу взаємодіючих і взаємозалежних методів, методик, процедур і моделей, призначених для обґрунтування прийняття управлінських рішень у сфері забезпечення

фінансової безпеки підприємства. Вона повинна містити в собі все без винятку інструменти обліково-аналітичного забезпечення з метою одержання синергетичного ефекту від їхнього системного застосування при:

- забезпеченні стабільного й стійкого фінансового стану підприємства;
- збалансуванні фінансово-матеріальних потоків і розрахункових відносин;
- нейтралізації впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на фінансово-господарчий стан підприємства;
- зниженні рівня інформаційного ризику й т.п.

Обліково-аналітична інформація, і зокрема бухгалтерська інформація як її основна складова, виступаючи внутрішнім ресурсом забезпечення економічної безпеки, при певних обставинах сама може нести істотні ризики (загрози) діяльності підприємства. Це викликано тим, що формування бухгалтерських даних відбувається в умовах невизначеності, яка зв'язана не тільки з об'єктивними зовнішніми факторами, які впливають на господарську діяльність, але й з факторами, які виникають безпосередньо в системі бухгалтерського обліку. Такі фактори і їх наслідку можуть мати значний вплив на показники бухгалтерської (фінансової, внутрішньогосподарської) звітності й, отже, на прийняті управлінські рішення щодо заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства його стійкого функціонування.

Для визначення найважливіших видів загроз, пов'язаних із кругообігом облікової інформації було узагальнено результати опитування 250 осіб, які є представниками 100 промислових підприємств вхідних у систему корпоративної безпеки УСППУ. При цьому їм було запропоновано проранжувати ці загрози по їхньому значенню від 1 до 5, де 1 є найбільш значущим з позицій засновників підприємства й найманих менеджерів. Отримані результати надано в таблиці 3.3 [15].

Аналіз показників дозволяє стверджувати, що найбільш важливі розбіжності в поглядах отримані по позиціями, які стосуються

«недостовірної інформації, наданої у звітності контрагентів» і «низької пристосованості облікових даних до потреб економічної безпеки». І це цілком зрозуміло, адже наймані менеджери зв'язують вплив недостовірної інформації із прорахунками при визначенні фінансової надійності контрагентів, що, відповідно, знижує точність управлінських рішень щодо співробітництва з ними, а також ефективність роботи самої служби економічної безпеки. Своєю чергою власники підприємства воліють володіти найбільш сучасними методиками збору й обробки інформації, яка перетворювалася б у реальний інструмент у боротьбі з конкурентами.

По інших позиціях оцінка загроз, які пов'язані із кругообігом облікової інформації, як представниками власників, так і менеджерів практично збігається, що дозволяє нам не тільки окреслити проблеми використання облікової інформації в системі забезпечення фінансової безпеки виробничих підприємств, а й визначити перспективи розвитку цього напрямку.

Таблиця 3.3

Розподіл загроз, які пов'язані із кругообігом облікової інформації й має важливий вплив на стан фінансової безпеки виробничого підприємства (в % і рангових місцях), на думку власників і найнятих менеджерів

№п/п	Вид загроз, які пов'язані із кругообігом облікової інформації й мають важливий вплив на стан фінансової безпеки виробничого підприємства	Статусні групи			
		Засновники (перша група)		Менеджери (друга група)	
		в %	ранг	в %	ранг
1	низька кваліфікація бухгалтерського персоналу підприємства	15	4	15	4
2	невірогідність інформації наданої у звітності контрагентів	27	2	35	1
3	низька пристосованість облікових даних до потреб економічної безпеки	30	1	23	2
4	не відповідність принципів надання (формування) фінансової звітності принципам економічної безпеки	8	5	10	5
5	витік облікової інформації конфіденційного характеру	20	3	17	3

Проблематика бухгалтерських ризиків тепер є недостатньо дослідженим напрямком, як бухгалтерського обліку, так і науки про ризики. Однак необхідно відзначити, що деякі вчені піднімають дану тему у своїх дослідженнях. Так, наприклад, говорячи про бухгалтерські ризики, відомий американський економіст Леонід Бернстайн відзначає: «Бухгалтерський ризик має першопричиною фактор людської природи, а також неточність, властиву основним процесам обліку. Він також має місце через наявність альтернативних принципів обліку й нечітких стандартів щодо їхнього застосування. Відсутність гарантій щодо використовуваних стандартів або методів і способів їх уживання може привести до широкої різноманітності результатів і, отже, до значного ступеня невизначеності» [31].

Як видно, обидва ці автори під терміном «бухгалтерський ризик» розуміють ризик, який виникає в системі бухгалтерського обліку при формуванні облікової інформації і є слідством недоліків у її функціонуванні.

Разом з тим з позицій забезпечення економічної безпеки, вважаємо за необхідне розмежовувати всі ризики, які виникають у системі бухгалтерського обліку на дві групи, які мають різну економічну природу: ризики, властивий системі бухгалтерського обліку, і пов'язані з інформаційним забезпеченням процесу управління, і підприємницькі ризики, інформація про яких певним заходом знаходить відображення в обліку й розкривається у фінансовій звітності. Обґрунтованість такого розподілу пояснюється декількома причинами. Перша група ризиків виникає при формуванні облікової інформації щодо будь-яких об'єктів бухгалтерського обліку й зв'язана в першу чергу з можливими помилками або навмисними скривленнями облікової інформації. Відображення в обліку підприємницьких ризиків і/або їх слідств вимагає вибору й обґрунтування методичних основ визнання, оцінки й розкриття інформації про них.

У розвиток загального визначення ризику в роботі запропоновані наступні визначення ризиків у бухгалтерському обліку.

Бухгалтерські (інформаційні) ризики, пов'язані з викривленням

інформації, виникають у системі бухгалтерського обліку і є слідством певних подій. До них відносяться ризики пов'язані з навмисним скривленням облікової інформації, порушенням режиму збереження бухгалтерської інформації, яка представляє комерційну таємницю, ризики пов'язані з вибором способів і методів в обліковій політиці, відсутністю належної кваліфікації бухгалтерського персоналу, а також неналежним рівнем технічного забезпечення (табл. 3.2). Для цих ризиків найбільш властиві ознаки невизначеності, оскільки можливість об'єктивно оцінити ймовірність їх настання в основному відсутня.

Підприємницькі ризики, визнані в бухгалтерському обліку – це ризики фінансово-господарчого середовища, які характеризують результати подій, що роблять (здатні робити) істотний вплив на діяльність підприємства. Очевидно, що інформація про наслідки впливу підприємницьких ризиків на фінансово-господарчу діяльність суб'єкта господарювання має велике значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень внутрішніми й зовнішніми користувачами не тільки щодо поточного положення підприємства, а й з урахуванням стратегії його діяльності.

Таблиця 3.4

Фактори, що впливають на виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку для ТОВ «Курланд»

Джерело ризику	Склад факторів, які спонукують виникнення інформаційних ризиків
<i>Кадровий потенціал бухгалтерської служби</i>	Слабкі знання керівників бухгалтерської служби, які не дозволяють їм організувати ефективну обліково-інформаційну систему підприємства
	Низький професійний рівень працівників бухгалтерії
	Витік конфіденційної інформації з вини співробітників бухгалтерії
<i>Методика ведення бухгалтерського обліку</i>	Порушення принципів і правил ведення бухгалтерського обліку
	Фінансові прорахунки при виборі способів обліку, регламентованих стандартами бухгалтерського обліку й фінансової звітності
	Маніпуляції з бухгалтерськими даними
<i>Організація бухгалтерського обліку</i>	Неефективна політика підприємства по організації бухгалтерського обліку
	Застарілі інформаційні технології, які не відповідають сучасним вимогам щодо обробки, збереження й надання облікової інформації окремим групам користувачів

Характеристика й взаємозв'язок двох видів ризиків у бухгалтерському обліку надана в таблиці 3.5.

Потрібно також указати, що багато ризиків, які можуть мати серйозний вплив на фінансові результати діяльності підприємства й думка зацікавлених користувачів, не знаходять відображення як у бухгалтерському обліку, так і у фінансовій звітності, знижуючи при цьому її прозорість. Це зв'язане, насамперед, з тим, що в публічній звітності підприємств відображаються тільки фінансові показники. Відповідно, інформація не фінансового характеру й ризику, пов'язані з нею, не може бути врахована користувачами звітної інформації при прийнятті ними управлінських рішень щодо співробітництва з тим або іншим контрагентом.

Таблиця 3.5

Характеристика й взаємозв'язок ризиків, відображених у бухгалтерському обліку

<i>Вид бухгалтерського ризику</i>	<i>Фактори, які спонукають виникнення ризику</i>	<i>Події, які приводять до виникнення ризику</i>	<i>Наслідки ризику</i>
<i>Інформаційні ризики</i>	Фактори, властиві системі бухгалтерського обліку, які визначають можливість одержання повної й достовірної інформації про фінансово-господарчу діяльність підприємства	- події, що характеризуються як відхиленням від принципів, правил і інших регуляторів, які визначають вимоги до функціонування системи бухгалтерського обліку	скривлення інформації про фінансово-майновий стан підприємства й результати його діяльності
<i>Підприємницькі ризики, які відображені в бухгалтерському обліку</i>	фактори, властиві фінансово-господарчому середовищу, які визначають можливості досягнення цілей бізнесу	- події, імовірність яких не врахована при прийнятті управлінських рішень; - події, щодо яких маломісце невірне (неповне) оцінювання факторів	відображення інформації про фінансово-майновий стан підприємства й результати його діяльності без обліку (або неповного обліку) впливу наслідків підприємницьких ризиків

Існуюча базова теорія бухгалтерського обліку припускає багатоцільову модель ведення стандартних облікових процедур і забезпечує відображення минулих подій у грошовому вимірюванні. Разом з тим для використання облікової інформації в системі фінансової безпеки необхідна «цілісна інформаційна система, яка відповідала б стратегії розвитку підприємства, а не окремі інструменти, які до цього часу використовувалися переважно для опису минулих подій» [20].

Стандартизація багатоцільової системи бухгалтерського обліку неодмінно приводить до задоволення потреб лише якоїсь окремої групи користувачів (як звичайно інвесторів або податкових служб) і пошуку шляхів гармонізації бухгалтерського обліку з податковим. І не важливо якими будуть ці стандарти – національними або міжнародними. Тому стандартизація повинна здійснюватися винятково при формуванні показників фінансової звітності, тоді як інформаційна система бухгалтерського обліку повинна носити багатоцільовий характер. Система багатоцільового бухгалтерського обліку повинна бути досить гнучкою, щоб забезпечувати різноманітні інформаційні потреби як внутрішніх, так зовнішніх користувачів.

У зв'язку із цим, виникає нагальна потреба в перегляді сучасних теоретичних основ ведення бухгалтерського обліку. Відправною крапкою для створення нової парадигми обліку повинне стати обґрунтування його об'єкта й предмета.

До цього часу під об'єктом бухгалтерського обліку розуміють господарську діяльність підприємства. Разом з тим у наукових публікаціях усе частіше почали з'являтися висловлення щодо розширення об'єкта бухгалтерського обліку за рахунок різноманітних аспектів зовнішнього середовища, яке, на нашу думку, є дуже корисним з позицій використання облікових даних як основи для прийняття управлінських рішень у системі економічної безпеки.

Дослідження інформаційних потреб користувачів у сфері фінансової безпеки дозволило погодитися з С. Голом, який вважає, що в сучасних умовах

предметом вивчення бухгалтерського обліку повинні стати ретроспективні й перспективні параметри господарської діяльності підприємства і його зовнішнього середовища, певні органами, які регулюють бухгалтерський облік або власником підприємства з урахуванням вимог користувачів [17]. Із цього визначення випливає розширення традиційного предмета бухгалтерського обліку в просторі (зовнішнє середовище) і в тимчасові (майбутні дані), що є цілком виправданим, оскільки більшість управлінських рішень спрямовані на майбутнє, а на їхнє прийняття поруч із внутрішніми впливають і зовнішні фактори.

Недопущення виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку зв'язують, у першу чергу, із чітким дотриманням основних принципів бухгалтерського обліку, хоча, як затверджує професор Пушкар М.С., установлені законодавством принципи не завжди відповідають вимогам щодо підготовки облікової інформації, які висувуються до неї користувачами [67].

До таких невідповідностей, насамперед, відносять принцип обачності, який передбачає обережність в оцінюванні активів і доходів з метою недопущення їх завищення й зниження вартості зобов'язань і витрат. Напевно, виходячи із цього принципу, розроблювачі вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку при розробці сучасного формату Балансу вилучають зі складу власного капіталу створені резерви під майбутні виплати й відносять їх до так званих забезпечень (II розділ пасиву Балансу). За структурою побудови пасиву Балансу забезпечення під виплату відпусток, гарантійних зобов'язань, інші страхові резерви не є власним капіталом, але з економічної точки зору не можуть ставитися й до притягнутого капіталу. Такі забезпечення вважати зобов'язаннями проблематично, тому що вони не ідентифікованими, тому що невідомо, кому персонально потрібно здійснювати виплати, а в багатьох випадках виплати за ними можуть і не настати.

У той же час вилучення створених резервів зі складу власного капіталу значно спотворює аналітичні розрахунки показників фінансової стабільності й

незалежності підприємства, утрудняє розуміння звітності іноземними інвесторами, оскільки в багатьох країнах створені резерви вважають складовою власного капіталу (США й деякі країни західної Європи).

Зворотну картину можна простежити при відображенні процедури виведення основних засобів, призначених для продажу, зі складу необоротних активів і зарахування їх до складу товарів з відображенням в окремому розділі активу Балансу «Необоротні активи й групи вибування». У майбутньому, основні засоби можуть бути й нереалізованими, на них може виявитися покупець, і підприємство змушене буде їх уціняти або списувати на збиток. Відповідно, ні про яку обачність тут не може бути й мови. Крім цього розбалансованість у складі активів приводить до порушення основного правила побудови активу Балансу за принципом росту ліквідності майна підприємства, що є важливим при дотриманні правил фінансової безпеки суб'єкта господарювання [15].

Це про яку обережність для партнера (інвестора) може йти мова, коли надана інформація не відповідає загальноприйнятим вимогам щодо її зрозумілості й збалансованості.

Але найбільше значення з позицій фінансової безпеки має визначення рамок і правил дотримання принципу безперервності, за яким оцінювання активів і зобов'язань підприємства може здійснюватися, виходячи із припущення, що його діяльність буде тривати й надалі. Важливість даної проблеми в системі фінансової безпеки підприємства зв'язують, насамперед, з настанням світової фінансово-економічної кризи. Власники й інвестори прагнуть мати впевненість у тому, що підприємства (проекти, програми), у які вкладаються кошти, будуть ефективно функціонувати й надалі, їм не загрожує скорочення або банкрутство, і таку впевненість вони очікують одержати на основі показників фінансової звітності, яка складена за даними обліку.

Таким чином, на бухгалтерську службу покладають непосильну для виконання функцію – передбачення того, що підприємство буде функціонувати ефективно й надалі, або навпаки, його діяльність буде згорнута, залишаться

вдоволеними зобов'язання, згубляться контракти й т.п.

Більш того, у п. 18 НП(З)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» зазначене, якщо події після дати балансу свідчать про наміри підприємства припинити діяльність, або про неможливість її продовження, те фінансову звітність становлять без застосування принципу безперервності. А це означає, що:

- оцінювання активів і зобов'язань здійснюється не за історичною (фактичною) собівартістю, як це робиться в умовах звичайної діяльності, а по ринковій вартості з метою їх реалізації й погашення боргів;

- втрачає доречність розподіл активів на необоротні й оборотні, адже всі вони стають оборотними з метою якнайшвидшої реалізації й погашення зобов'язань;

- усі зобов'язання (включаючи довгострокові) стають короткостроковими;

- фактично втрачає зміст застосування майже всіх принципів ведення обліку й формування звітності безперервно діючого підприємства [41].

Принцип безперервності ведення бухгалтерського обліку повинен визначатися з урахуванням концептуальних основ фінансової безпеки підприємства. Визначення безперервності діяльності як елемента системи бухгалтерського обліку – це умовність, припущення, рамки якого повинні бути встановлені при розробці політики в сфері безпеки підприємства. А рішення щодо безперервності діяльності повинні ухвалюватися його власниками, а аж ніяк не бухгалтерією.

Отже, виникає необхідність пошуку нових підходів до формування облікової інформації, яка, як відзначають науковці, повинна відповідати трьом вимогам: бути досить репрезентативною, мати необхідну значимість і давати можливість визначати ризики, пов'язані з результатами прийнятих управлінських рішень [37].

Підґрунтям таких підходів повинні стати принципи багатоцільового бухгалтерського обліку, серед яких принцип релевантності оцінювання,

принцип чутливості до ризику, принцип збалансованості грошових і негрошових вимірників, принцип репрезентативності, що дозволить забезпечити достовірне відображення інформації про окремі параметри господарської діяльності як фінансового, так і не фінансового характеру в ретроспективному й перспективному розрізах.

Таким чином, в основу обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи фінансової безпеки повинні бути покладені інструменти стратегічного управління діяльністю підприємства, які дозволять побудувати багатоцільову обліково-аналітичну систему стратегічного типу. Основним призначенням такої системи повинне стати планування майбутньої стратегії й тактики безпечного функціонування й динамічного розвитку підприємства, вимір і оцінка стану й рівня його економічної безпеки.

Стан фінансової безпеки суб'єкта господарської діяльності і його місце на ринку конкурентів визначається певним переліком факторів і параметрів, які характеризують погодженість інтересів зовнішніх і внутрішніх контрагентів.

Тому перед науковими співробітниками постає завдання розробити такі моделі оцінки стану й рівня економічної безпеки, які б максимально забезпечували погодженість стратегій розвитку й безпеки діяльності підприємства й були б гнучкими до змін у зовнішньому й внутрішньому середовищі підприємства.

Для того, щоб реалізувати подібну багатовекторну політику управління необхідно мати комплексну систему збалансованих стратегічних цілей і ключових показників, яку забезпечує одна з методик стратегічного управлінського обліку – збалансована система економічних показників (ССЕП), яка традиційно використовується для оцінювання результативності й ефективності розвитку підприємства.

Під збалансованою системою економічних показників розуміють інструмент забезпечення ефективності управління підприємством, спрямований на облік потреб удосконалення внутрішніх бізнес-процесів, роботи з персоналом і клієнтами й забезпечення необхідного рівня фінансових

показників, значна змінюваність яких обумовлена змінами як у внутрішній, так і зовнішньому середовищу [56].

Це визначення повністю корелюється з авторським формулюванням економічної безпеки, як такого стану підприємства, який передбачає ефективне використання всіх видів наявних у нього ресурсів (як матеріальних, так і нематеріальних) з метою запобігання загроз внутрішнього й зовнішнього середовища й забезпечення його стабільного функціонування й динамічного розвитку. Таким чином, можна затверджувати, що концептуальні основи збалансованої системи економічних показників можуть бути покладені в основу розробки критеріїв оцінки стану фінансової безпеки підприємства.

Отже, як підтверджують дослідження, виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку може бути спричинене різними факторами. На основі вивчення літературних джерел та практики господарювання ТОВ «Курланд» можна їх виділити наступні:

1. Недостатня кваліфікація персоналу: Помилки та непорозуміння бухгалтерських правил та процедур можуть призвести до серйозних ризиків. Важливо мати в команді висококваліфікованих спеціалістів.

2. Зміни в законодавстві: Зміни в податковому та фінансовому законодавстві можуть призвести до виникнення ризиків, оскільки бухгалтери повинні швидко адаптувати систему до нових вимог.

3. Несанкціонований доступ: Зловмисники можуть намагатися отримати доступ до фінансової інформації для шахрайства або крадіжки даних. Захист від несанкціонованого доступу є критичним.

4. Системні помилки: Помилки в програмному забезпеченні або системних помилки можуть призвести до неправильного обліку фінансів та генерації неправдивої інформації.

5. Внутрішні шахрайства та недобросовісність: Співробітники, які зловживають своїми повноваженнями або підтасовують фінансові дані, можуть створити значні ризики.

6. Неefективні процедури та контроль: Недостатність або

неефективність процедур контролю і аудиту може призвести до невиявлення помилок та зловживань.

7. Вплив зовнішніх факторів: Зміни на ринку, валютні коливання, економічні кризи та інші зовнішні фактори можуть впливати на фінансову стабільність організації та призводити до ризиків.

8. Технологічні ризики: Використання застарілих технологій або недостатній захист інформаційних систем можуть зробити систему бухгалтерського обліку більш уразливою до кібератак і втрати даних.

9. Непрозорість та недостатня звітність: Недостатня відкритість та звітність в фінансовому обліку можуть призвести до ризику невиявлення фінансових недоліків або шахрайства.

10. Натуральні катастрофи та інші природні ризики: Природні події, такі як повені, пожежі, землетруси, можуть призвести до втрати фінансових даних та обладнання.

Для зменшення цих ризиків, підприємства, в тому числі і ТОВ «Курланд» повинні ретельно розробляти та впроваджувати політику безпеки і контролю в бухгалтерській системі, а також постійно вдосконалювати процедури та навчати свій персонал.

3.3. Реалізація стратегії фінансової безпеки підприємства на основі обліково-аналітичного забезпечення

Стратегія фінансової безпеки підприємства – обґрунтована система послідовних дій і заходів, орієнтованих на досягнення поставленої мети, спосіб досягнення встановлених цілей забезпечення фінансової безпеки з урахуванням тенденції зміни її рівня.

Мета формування та реалізації стратегії фінансової безпеки – досягнення такого рівня економічної безпеки, який здатний забезпечити стійкий, стабільний та динамічний розвиток підприємства у перспективі.

Стратегію фінансової безпеки підприємства необхідно формувати в межах корпоративної стратегії та на основі функціональних стратегій

економічної безпеки.

Заходи забезпечення фінансової безпеки підприємства повинні спрямовуватись насамперед на підтримку здатності підприємства реалізувати корпоративну стратегію [68].

Функціональні стратегії фінансової безпеки забезпечують стратегічно-орієнтовані напрями досягнення цілей фінансової безпеки підприємства (рис. 3.5).

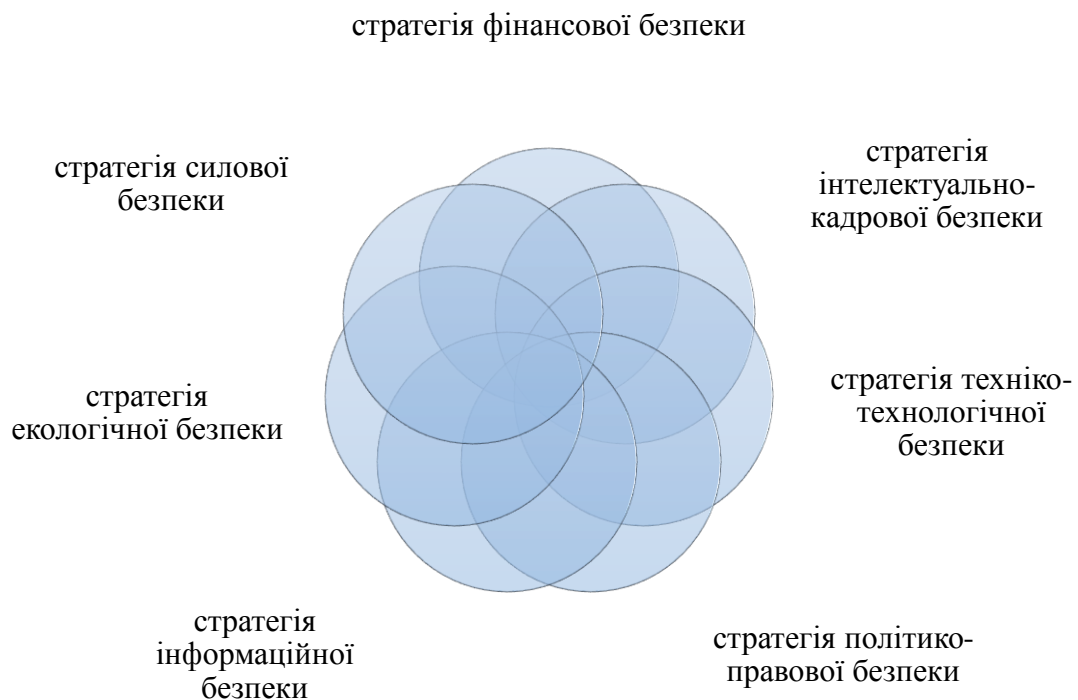

Рис. 3.5. Функціональні стратегії фінансової безпеки підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [68]

Формування стратегії фінансової безпеки підприємства – це складний процес, який охоплює чітку послідовність взаємозалежних та взаємопов’язаних етапів, що заснована на вимогах конкретної ситуації і враховує вплив багатьох зовнішніх та внутрішніх чинників.

Фактори, що впливають на формування стратегії фінансової безпеки підприємства:

- стан та перспективи розвитку конкретного виду економічної діяльності;
- рівень фінансової безпеки підприємства;

- наявні можливості підприємства стосовно забезпечення та підтримання необхідного рівня фінансової безпеки(виробничі, фінансові, ринкові, інтелектуально-кадрові, інноваційні тощо), які відповідають його потребам;

- висока кваліфікованість керівництва щодо формування стратегії та досягнення встановлених стратегічних цілей підприємства;

- активна участь персоналу у формуванні та реалізації стратегії [68].

Процес розроблення стратегії фінансової безпеки підприємства можна охарактеризувати як процес узгодження цілей підприємства стосовно забезпечення фінансової безпеки з можливостями підприємства.

Види стратегій фінансової безпеки[68]:

1. Стратегія збереження фінансової безпеки та нівелювання негативних чинників. Ця стратегія покликана забезпечувати утримання високого рівня фінансової безпеки та створення нових передумов її зміцнення. Вона виключає можливість появи небезпечної ситуації. Цей вид стратегії доцільно застосовувати в тому випадку, коли рівень фінансової безпеки перебуває на високому рівні.

Стратегія збереження фінансової безпеки та нівелювання негативних чинників – найбільш ефективна, яка потребує достатнього часу для прийняття стратегічних управлінських рішень та високих можливостей підприємства для забезпечення економічної безпеки. Ця стратегія надає можливість підприємству нівелювати негативні чинники ще до початку їхнього дестабілізуючого впливу.

2. Стратегія зміцнення фінансової безпеки та інтенсифікації зусиль на обмеження впливу негативних чинників. Ця стратегія, з одного боку, передбачає заходи підтримання позитивних тенденцій до посилення фінансової безпеки підприємства, а з іншого боку, вона повинна забезпечити недопущення послаблення економічної безпеки. Цей вид стратегії доцільно застосовувати при середньому рівні фінансової безпеки.

Стратегія зміцнення фінансової безпеки та інтенсифікації зусиль на обмеження впливу негативних чинників передбачає наявність скороченого часового терміну для розробки необхідних заходів та середніх можливостей

підприємства до забезпечення економічної безпеки, які відповідають наявним потребам. Цей вид стратегії передбачає швидке реагування на вплив негативних чинників, що містить чітко продумані дії, які дозволять пристосуватися в максимально короткі строки.

3. Стратегія відновлення фінансової безпеки та ліквідації наслідків впливу негативних чинників. Ця стратегія повинна передбачати використання заходів подолання небезпек для діяльності підприємства, які стримуватимуть поширення негативних процесів та забезпечать виживання підприємства. Ця стратегія впроваджується при низькому рівні фінансової безпеки. Стратегія відновлення фінансової безпеки та ліквідації наслідків впливу негативних чинників передбачає моментальне реагування на негативний вплив небезпек в умовах обмеження часу та низьких можливостей, що не завжди дозволяють повною мірою здійснювати заходи із забезпечення фінансово-економічної безпеки. В рамках цієї стратегії проявляється певна суперечливість. З одного боку, прийняті поспіхом рішення не завжди ефективні, а з іншого, зволікання у швидкому розробленні конкретних заходів може призвести до занепаду підприємства або його банкрутства.

При побудові стратегії фінансової безпеки ТОВ «Курланд» рекомендовано дотримуватись таких етапів (табл. 3.6)

Один із найважливіших напрямів дій менеджерів у процесі реалізації стратегії фінансової безпеки– моніторинг, який передбачає:

- моніторинг реалізації стратегії економічної безпеки;
- моніторинг впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ діяльності підприємства.

Моніторинг реалізації стратегії фінансової безпеки– це безперервний процес збору, обробки й аналізу інформації про перебіг реалізації стратегії, аналіз відхилень у реалізації стратегії та їх причин, розроблення програм дій на нівелювання негативних відхилень.

Етапи процесу формування стратегії фінансової безпеки підприємства

Етапи	Характеристика етапів
1	2
Етап 1. Визначення місії підприємства	<i>Місія підприємства</i> (філософія, бачення підприємства) – короткий опис господарської одиниці, її основних цілей, призначення, сфери діяльності, норм поведінки та ролі у вирішенні соціальних проблем суспільства. <i>Ціль визначення місії</i> – довести до відома всіх учасників розроблення стратегічних рішень основні правила, які підприємство встановлює для ведення всіх своїх справ.
Етап 2. Формування цілей фінансової безпеки підприємства	На основі місії розробляються цілі, які, на відміну від місії, визначають конкретні стани, яких підприємство хоче досягнути у майбутньому. Сформовані цілі повинні бути чіткі, конкретні і кількісно вимірювані, реалістичні і досяжні, визначені в термінах їх досягнення, забезпечені ресурсами і підкріплені персональною відповідальністю менеджерів. Вони лежать в основі прийняття окремих бізнесових рішень та сприяють формуванню конкретних планових показників.
Етап 3. Аналіз зовнішнього середовища підприємства	Аналіз макросередовища підприємства передбачає вивчення впливу на його діяльність загального стану економіки та його державного регулювання, науково-технічного розвитку, природно-екологічної ситуації країни, соціально-культурної і демографічної складової суспільства
Етап 4. Аналіз внутрішнього середовища підприємства	Аналіз внутрішнього середовища підприємства орієнтується на аналіз його корпоративного потенціалу за такими напрямками: виробництво, управлінська діяльність, економічна культура, маркетинг, фінанси, кадрове забезпечення, загальна ефективність підприємства. Під час стратегічного планування необхідно з'ясувати, які сильні та слабкі сторони має підприємство та як вони вплинуть на діяльність підприємства.
Етап 5. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства	Без інформації про стан фінансової безпеки підприємства менеджери не зможуть розробити стратегію, яка дозволить підприємству ефективно розвиватися в майбутньому. Оцінку рівня фінансової безпеки підприємства важливо здійснювати за всіма її складовими. Значення узагальненого показника економічної безпеки, який і буде характеризувати досягнутий рівень фінансової безпеки підприємства.
Етап 6. Коригування цілей підприємства залежно від результатів аналізу та оцінки рівня економічної безпеки.	Після аналізу зовнішнього середовища, внутрішнього середовища, оцінки рівня фінансової безпеки менеджери повинні уточнити місію та цілі підприємства, здійснити коригування на фактори, вплив яких не було враховано.
Етап 7. Формування	На основі проведеного аналізу та необхідних розрахунків формується набір альтернативних стратегій фінансової безпеки підприємства і

набору альтернативних стратегій фінансової безпеки підприємства	приймається рішення щодо того, яким чином і за допомогою яких засобів підприємство досягне поставлених цілей.
Етап 8. Вибір стратегії фінансової безпеки підприємства	Процес вибору оптимальної для підприємства стратегії фінансової безпеки повинен базуватися на дотриманні таких принципів: обґрунтованості; альтернативності; об'єктивності; доцільності; узгодженості; оптимальності; цілісності.
Етап 9. Реалізація стратегії фінансової безпеки підприємства.	Обрана з альтернативного набору найбільш ефективна стратегія економічної безпеки, яка максимально підвищить довгострокову ефективність підприємства, потребує реалізації, що є наступним етапом процесу розробки стратегії.
Етап 10. Контроль за процесом реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства	Реалізація стратегії потребує постійного контролю, що забезпечує зворотний зв'язок між досягненнями підприємства у процесі реалізації стратегії та поставленими цілями. Здійснюється причинно-наслідковий аналіз виявлених відхилень у процесі реалізації стратегії. За потреби коригуються цілі підприємства, власне процес реалізації стратегії чи сама стратегія

Джерело: побудовано автором на основі [68]

Проведенню моніторингу реалізації стратегії фінансової безпеки передує виконання таких дій:

1. Формування системи показників, які будуть визначатися в процесі моніторингу реалізації стратегії, та встановлення періодичності його проведення.
2. Розробка форми звітності результатів моніторингу реалізації стратегії економічної безпеки.
3. Розробка методик аналізу відхилень у реалізації стратегії економічної безпеки.

Моніторинг реалізації стратегії фінансової безпеки доцільно здійснювати за такими показниками – кількісно-якісними характеристиками процесу реалізації стратегії:

- витрати на реалізацію стратегії фінансової безпеки – визначає економію або перевитрати щодо процесу реалізації стратегії економічної безпеки;

- термін реалізації стратегії фінансової безпеки – дозволяє встановити фактично витрачений час на окремі етапи реалізації стратегії та реалізацію стратегії загалом;

- рівень виконання заходів щодо мотивації діяльності персоналу в процесі реалізації стратегії – визначає, чи повною мірою виконані заходи щодо мотивації персоналу і чи вони ефективні; -

рівень забезпеченості процесу реалізації стратегії ресурсами – характеризує здатність підприємства до ресурсного забезпечення процесу реалізації стратегії;

- повнота та правильність виконання всіх передбачених заходів – показує повноту здійснення запланованих процесом реалізації стратегії заходів та правильність їхнього виконання.

Отже, розробка і реалізація стратегії фінансової безпеки підприємства на основі обліково-аналітичного забезпечення - це важливий етап у забезпеченні стійкості та успіху підприємства. ТОВ «Курланд» рекомендовано дотримуватись наступного:

1. Аналіз поточного стану: Необхідно розпочати з детального аналізу фінансового стану підприємства. Оцінити всі фінансові показники, такі як прибуток, витрати, борги, оборотні кошти тощо. Визначити, які чинники впливають на економічну безпеку підприємства.

2. Визначення загроз і ризиків: Визначити потенційні загрози та ризики, які можуть вплинути на фінансову стійкість підприємства. Це може включати в себе економічні кризи, зміни в законодавстві, конкуренцію, природні катастрофи та інші чинники.

3. Визначення мети та стратегії: Сформулювати чіткі мету та стратегію для досягнення цілей економічної безпеки. Визначити, які конкретні кроки потрібно вжити для забезпечення стійкості фінансового стану підприємства.

4. Розробка плану дій: Створити детальний план дій, який включає в себе конкретні заходи, відповідальних осіб і строки виконання. План має бути

реалістичним і реалізовним.

5. Обліково-аналітичне забезпечення: Розробити і впровадити систему обліково-аналітичного забезпечення, яка дозволить ефективно відстежувати і аналізувати фінансові показники підприємства. Вона повинна включати в себе фінансовий облік, бюджетування, аналіз витрат, прогнозування тощо.

6. Моніторинг та аналіз: Постійно моніторити фінансовий стан підприємства і аналізувати дані, щоб вчасно виявляти потенційні проблеми та ризики. Використовувати цю інформацію для коригування стратегії та плану дій.

7. Резервування ресурсів: Розглянути можливість створення фінансових резервів або резервного капіталу, які можуть бути використані в разі кризових ситуацій.

8. Навчання та розвиток персоналу: Забезпечити, щоб персонал підприємства був компетентним у сфері фінансів і обліку. Надавати їм можливість отримувати необхідну освіту та підвищувати кваліфікацію.

9. Співпраця з фінансовими консультантами: При потребі співпрацювати з фахівцями з фінансів або фінансовими консультантами, які можуть надати додатковий експертний досвід та поради.

10. Постійне вдосконалення: Стратегія фінансової безпеки повинна бути постійно оновлюваною та вдосконаленою відповідно до змін в економічному середовищі та потребах підприємства.

Тож ефективна стратегія фінансової безпеки вимагає систематичного підходу і уваги до деталей. Вона має бути вбудованою в управлінський процес підприємства і регулярно оновлюватися, щоб відповідати змінам у зовнішньому середовищі та внутрішнім потребам підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження на тему «Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства» дозволяє зробити такі висновки:

Економічна безпека, як невід'ємна складова загальної безпеки, займає важливе місце у потребах як окремої особи, так і суспільства. Незважаючи на широке використання терміну «економічна безпека» у теоретичному аналізі та практичній діяльності, його сутність залишається предметом дискусій та потребує уточнення. Економічна безпека стосується багатьох сфер економічного життя та враховує складну структуру економічної системи та її середовища. Тому ефективність функціонування економіки та її здатність задовольняти потреби в товарах і послугах вимагає визначення та аналізу важливих аспектів економічної безпеки. Охарактеризовано фактори впливу на економічну безпеку, її функції, методи та принципи.

Дослідивши обліково-аналітичну інформацію в забезпеченні фінансової безпеки підприємства, розкрито об'єкт обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання; методи бухгалтерського обліку й економічного аналізу; етапи формування обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки підприємства; ризики обліково-аналітичної інформації; об'єктів інформаційної безпеки в обліку й аналізі.

Зазначено, що методичний інструментарій обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки- це набір методів, прийомів і інструментів, що використовуються для забезпечення стійкості економічної системи підприємства, організації або країни перед економічними загрозами і ризиками. Цей інструментарій допомагає здійснювати облік і аналіз різних показників, що впливають на економічну безпеку, та приймати обґрунтовані рішення для її зміцнення. Основні складові методичного інструментарію обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки включають: фінансовий облік, оподаткування і податковий облік, управлінський облік, фінансовий аналіз, стратегічне планування, ризиковий аналіз, інформаційна

система обліку, подолання кризових ситуацій, управління ліквідністю і оборотними активами, управління борговими зобов'язаннями.

Визначено, що організаційні засади обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств є важливою складовою управління сільськогосподарськими підприємствами. Цей процес передбачає впровадження і підтримку системи обліку і аналізу економічних процесів для забезпечення фінансової стабільності і ефективності господарської діяльності. Організаційні засади обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств повинні відповідати конкретним умовам та потребам кожного підприємства. Також вони повинні бути постійно адаптовані до змін в економічному середовищі та законодавстві.

Організація обліково-аналітичного забезпечення відбувається на основі певних принципів. За результатами дослідження охарактеризовано: облікові принципи, що дозволяють сформувати адекватну обліково-аналітичну систему; принципи аналізу, що служать основою для проведення аналітичних процедур і узагальнення їх результатів. Розглядаючи механізм функціонування обліково-аналітичного забезпечення як невід'ємного компонента функціонування системи фінансової безпеки підприємства, визначено його функціональні складові, що проявляються у здійсненні обліково-аналітичної діяльності по забезпеченню фінансової безпеки підприємства.

У результаті дослідження з'ясовано, що гарантування міцності фінансової безпеки можливе завдяки безпековому поданню аграрного бізнесу в інтегрованій звітності за міжнародними стандартами на основі розширення XBRL-таксономії додатковими безпековими елементами та доповнення Звіту з управління інформацією про організаційне забезпечення управління економічною безпекою, політики ризик-менеджменту, санкційного та внутрішнього комплаенса, антикорупційної політики тощо. Прийняття менеджментом підприємства релевантних управлінських рішень зі зміцнення його фінансової безпеки має відбуватися за допомогою періодичного подання специфічної форми внутрішньої управлінської звітності – Внутрішнього звіту з

економічної безпеки, який базується на поєднанні фінансових та абстрактно-текстових параметрів щодо можливого впливу різних типів ризиків на економічну безпеку.

За результатами проведення діагностики фінансового стану ТОВ «Курланд» як основи забезпечення його економічної безпеки, оцінено склад та динаміку його майна та джерел формування, платоспроможність підприємства, його фінансову стійкість та ділову активність, рентабельність. Обґрунтовано, що підприємство має ненадійний фінансовий стан, фінансову залежність від зовнішніх джерел, наслідком чого є підвищення ризику неплатоспроможності. За період дослідження, з'ясовано, що прослідковується незначне покращення фінансового стану підприємства в цілому.

Удосконалення важелів управління діджиталізаційним ризиками та формування кібербезпеки облікового середовища передбачає перш за все повну автоматизацію сучасної мережі бухгалтерського обліку, застосування хмарних технологій зберігання інформації, що дасть змогу побудувати надійні інформаційні зв'язки в середині бухгалтерської служби і між бухгалтерією та іншими структурними підрозділами підприємства. Встановлено, що єдність дій щодо попередження впливу кіберзагроз, урахуваючи мережі, програмне забезпечення, інформацію та бази даних, персонал, дає змогу досягти синергетичного ефекту заходів з кіберзахисту інформаційної оболонки аграрних підприємств. Необхідної уваги власників та працівників потребує рівень забезпечення безпеки і розроблення необхідних важелів щодо уникнення діджиталізаційних ризиків, зокрема вирішення питання про організацію інформаційної безпеки за рахунок створення окремого підрозділу (експертної групи в межах підрозділу) або залучення професійних ІТ-компаній.

На основі моделювання заходів із реагування та нівелювання кіберзагроз інформаційної безпеки на різних стадіях кібератак запропоновано реалізацію попереджувального, реакційного, захисного і прогностично-моніторингового етапів кіберзахисту. Як наслідок, стає реальним поступальне планування та реалізація відновлювальних заходів після впливу кібератак на економічну

безпеку в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі. Потенційний успіх підприємства в умовах трансформаційних змін економіки у процесі діджиталізації прямо залежатиме від зміни бухгалтерської парадигми, яка є основним елементом модифікацій щодо бізнес-процесів, і головним джерелом задоволення інформаційних потреб усіх груп стейкхолдерів, пов'язаних з економічною безпекою підприємницьких структур.

Виникнення інформаційних ризиків у системі бухгалтерського обліку може бути спричинене різними факторами. На основі вивчення літературних джерел та практики господарювання ТОВ «Курланд» можна їх виділити наступні: недостатня кваліфікація персоналу, зміни в законодавстві, несанкціонований доступ, системні помилки, внутрішні шахрайства та недобросовісність, неефективні процедури та контроль, вплив зовнішніх факторів, непрозорість та недостатня звітність, катастрофи та інші природні ризики. Для зменшення цих ризиків, підприємства, в тому числі і ТОВ «Курланд» повинні ретельно розробляти та впроваджувати політику безпеки і контролю в бухгалтерській системі, а також постійно вдосконалювати процедури та навчати свій персонал.

Розробка і реалізація стратегії фінансової безпеки підприємства на основі обліково-аналітичного забезпечення - це важливий етап у забезпеченні стійкості та успіху підприємства. ТОВ «Курланд» рекомендовано дотримуватись наступного: систематично проводити аналіз поточного стану, визначати загрози та ризики, розробляти план дій, впроваджувати обліково-аналітичне забезпечення, постійно проводити моніторинг та аналіз, здійснювати резервування ресурсів, займатись навчанням та розвитком персоналу, здійснювати співпрацю з фінансовими консультантами. Тож ефективна стратегія фінансової безпеки вимагає систематичного підходу і уваги до деталей. Вона має бути вбудованою в управлінський процес підприємства і регулярно оновлюватися, щоб відповідати змінам у зовнішньому середовищі та внутрішнім потребам підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко Т. М. Система фінансової безпеки підприємства: підхід до формування. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2013. № 25(II). С. 265–273. URL: http://eme.ucoz.ua/publ/zbirniki/25_ii_2013/adamenko_t_m_/39-1-0-333.
2. Адамик О. В. Розмежування понять «автоматизовані», «комп'ютерні» та «інформаційні» системи бухгалтерського обліку. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 26. № 1. С. 163–169.
3. Акімова Н., Азадєн А. Методичні підходи до трансформації фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ. *Проблеми економіки*. 2018. № 4 (38). С. 286–293.
4. Балазюк О.Ю., Сисоєва І.М. Звіт про фінансові результати: особливості формування та аудиту. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7659>
5. Бочуля Т. В. Облікова складова інформаційного потенціалу підприємства. *Бюл. Міжнар. Нобелів. екон. форуму*. 2013. № 1 (6). С. 35–42.
6. Василішин С. Удосконалення важелів управління діджиталізаційними ризиками фінансової безпеки та формування кібербезпеки облікової системи. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 1. С. 97–110. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.097>
7. Василішин С.І. Методичні засади розкриття фінансової безпеки в інтегрованій звітності аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2020. № 1. С. 65-78.
8. Василішин С.І. Теоретичні засади розвитку місії та спроможності інституту бухгалтерського обліку в контексті управління економічною безпекою підприємств. *Облік і фінанси*. 2020. № 1. С. 20–27.
9. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів : Видавництво, 2012. 386 с.

10. Васильців Т. Г., Гринкевич С. С. Формування середовища фінансової безпеки підприємництва в Україні. *Економічний часопис XXI*. 2015. № 3–4(1). С. 24–27.

11. Вигівська І. М., Грабчук І. Л., Зеленіна О. О. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємницькими ризиками. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Вип. 1. С. 67–79.

12. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

13. Гарькава В.Ф. Економічна безпека регіонів України. *Економіка України*, 2022. № 2. С. 37-49.

14. Гнилицька Л. В. Механізм обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Львівської державної фінансової академії. Економічні науки*. 2011. № 20. С. 104–112 <https://core.ac.uk/download/pdf/197233692.pdf>

15. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансової безпеки суб'єктів господарської діяльності. *Вені записки Університету «КРОК» / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»*. Вип.1 (1997). Вип. 27. Т.1, 2011. С. 50-59.

16. Гнилицька Л. В. Особливості визнання та порядок обліку необоротних активів, утримуваних для продажу. *Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць*. Вип.15. К.: КНЕУ, 2010. С. 227-235.

17. Голов С. Ф. Теория многоцелевого бухгалтерского учета. *Бухгалтерський учет и аудит*. 2011. № 4. С. 3-13.

18. Гончарук І.В., Старосуд В.І., Мулик Т.О. Фінансові результати сільськогосподарських підприємств: механізм формування та аналітична оцінка (на прикладі Ялтушківської дослідно-селекційної станції ІБК І ЦБ НААН України). *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 3 (31). С. 18–34.

19. Гордієнко Н. І. Конспект лекцій з дисципліни «Обліково-

аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства» (для студентів освітнього рівня «магістр» спеціальності 071 – Облік і оподаткування. Харків. нац. ун-т міськ. госп.-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 96 с.

20. Гринкевич С. С., Іляш О. І., Кокнаєва М. О. Стратегічні імперативи управління фінансово-економічною безпекою підприємств торгівлі: монографія; Львів. комерц. акад. Львів, 2015. 209 с.

21. Гринкевич С., Когут М., Станкевич М. Еволюція теоретичних концепцій фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*, 2023. № 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-70>

22. Гуменюк В. В. Економічна безпека курортно-рекреаційного туризму. *Ефективна економіка*, 2019. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_5_15

23. Гуріна Н., Томша, А. Аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43) <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-15>

24. Дерій В. А., Гуменна-Дерій М. В. Управлінський облік і аналіз бізнес-процесів у підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2018. Вип. 2 (40). С. 12–18.

25. Дикань В. Л., Назаренко І. Л. Комплексна методика визначення рівня фінансової безпеки: монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2011. 142 с.

26. Директива 2013/34/ЕС Европейского Парламента и Совета о ежегодной финансовой отчетности, консолидированной финансовой отчетности и связанных с ними отчетах определенных типов компаний, вносящая поправки в Директиву 2006/43/ЕС Европейского Парламента и Совета и отменяющая Директивы Совета 78/660/ЕЕС и 83/349/ЕЕС. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU13169>

27. Дмитрієв І. А., Близнюк А. О. Сутність та місце фінансової безпеки підприємства в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля*. 2011. № 3 (157).

С. 86–90.

28. Єлізаров О.В, Радченко О.В.. Соціальна й економічна безпека України: стратегічні пріоритети та доктринальні положення. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*, 2019. Вип. 2. С. 147-154. DOI: 10.5281/zenodo.3532929. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2019_2_20

29. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наукова монографія. Київ: НАУ, 2010. 232 с.

30. Жук В. М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: моногр. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.

31. Засадний Б. А. Ризики системи бухгалтерського обліку в умовах застосування МСФЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 14. С. 111–115.

32. Іличок Б.І., Малиновський Ю.В. Економічна безпека України: проблеми реалізації та перспективи покращення її стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 2017. Вип. 16(1). С. 115-120. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16(1)_28)

33. Камінська Т.Г., Костенко О.М. Фінансова звітність: обліково-інформаційне обґрунтування гармонізації і використання. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5984>

34. Камінська Т.Г., Костенко О.М. Фінансова звітність: обліково-інформаційне обґрунтування гармонізації і використання. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5984>

35. Ковальська Л., Голій О., Голій В. (2023). Економічна безпека підприємства: сутність, структура та механізм забезпечення. *Економічний форум*, 2023. № 1(1), С. 126-137. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-16>

36. Козаченко Г. В., Понамарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. Київ: Лібра, 2003. 280 с.

37. Козін О.Є. Економічна безпека автотранспортного комплексу в регіональному розрізі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 2015. Вип. 5. С. 44-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2015_5_11

38. Кондрацька Н.М., Любовська М.М. Фінансово-економічна безпека банківських установ: загрози та шляхи їх подолання. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*, 2019. Вип. 4. С. 48-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgrp_ekon_2019_4_7

39. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009 Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996–XIV від 16.07.1999 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

40. Кривов'язюк І.В. Теоретичні засади фінансової діагностики підприємства / І.В. Кривов'язюк, Я.О. Кость // Вісник Луцького державного технічного університету : зб. наук. праць. –2011. –№ 1. –С. 5-9. 24.

41. Крупка Я. Економічна безпека підприємства та її реалізація через систему облікових принципів. *Облік як інформаційна система для фінансової безпеки підприємств в конкурентному середовищі*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. С.57-60.

42. Крутова А. С., Фадєєва Г.М. Методологія та організація ведення обліку в умовах автоматизації. *Облік і фінанси АПК*. 2010. Вип. 4. С. 48–52.

43. Левченко О.М., Шалімова Н.С., Грінка Т.І., Сторожук О.В. Інформаційне та обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства: навч. посіб. Кропивницький: ЦНТУ, 190 с.

44. Малюга Н.М. Наукові дослідження в бухгалтерському обліку: навч. посіб. Житомир: ПП Рута, 2003. 476 с.
45. Мулик Т.О. Витрати як базова складова системи обліку та аналізу виробництва продукції тваринництва. *Modern Economics*. 2020. № 22. С. 50-58. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V22\(2020\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon.V22(2020)-08).
46. Мулик Т.О. Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 77–86. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.6.77
47. Мулик Т.О. Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Управлінський аналіз: сутність та значення у прийнятті рішень. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 4 (44). С.144-154.
48. Мулик Т.О., Бельдій А.М., Левчук М.С. Оцінка шляхів зміцнення продуктивності праці як засобу управління ефективністю виробництва продукції в сільському господарстві. *Економіка та суспільство*. 2018. № 15. URL: http://www.economyandsocietyin.ua/journal/15_ukr/134.pdf
49. Мулик Т.О., Ващілова Н.В. Інтегрована звітність підприємства: стан та перспективи розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7404>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.59
50. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2017. 288 с.
51. Мулик Т.О., Мулик Я.І. Методичний інструментарій аналізу фінансової безпеки підприємств в системі економічних аспектів виробництва біопалива. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 9 (13). С. 91-102.
52. Мулик Т.О., Федоришина Л.І. Організація аналітичної роботи в сільськогосподарських підприємствах: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2020. 236 с.
53. Муравський В. В. Понятійно–термінологічний апарат в автоматизації обліку. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018.

№ 2. С. 65–71.

54. Нагорна І. І. Організаційно-економічний механізм у забезпеченні стійкої фінансової безпеки промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Одеса, 2008. 22 с.

55. Нікітіна А. В. Розвиток теоретичних засад фінансової безпеки підприємства. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»*. 2011. № 3. С. 82–85.

56. Новіков А. О. Взаємозв'язок понять ризику, небезпеки і загрози у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки. *International scientific journal*. 2015. № 8. С. 136-138.

57. Офіційний сайт Кіберполіції України. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/results/2018/>.

58. Павленко О.І. Вдосконалення механізму оцінки фінансового стану підприємства / О.І. Павленко // Бізнес-навігатор. Науково-виробничий журнал. 2010. № 2(19). С. 72–78

59. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави: підруч. Київ: Ін-т держ. управл. і самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. 140 с.

60. Петреман Т.В., Дубич К.В. Економічна безпека України: державне управління. Інвестиції: практика та досвід, 2021. № 19. С. 80-86.

61. Правдюк Н.Л., Плахтій Т.В. Необхідність оцінки якості фінансової звітності. *Облік і фінанси*. 2017. № 3 (77). С. 52–58.

62. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління: наказ Міністерства фінансів України № 982 від Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія „Економічні науки”. № 1. 2020 р. 76 07.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text>

63. Про затвердження Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ

Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

64. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

65. Про затвердження порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 28.02.2000 р. зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#Text>

66. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України № 67–р від 17 січня 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

67. Пушкар М. С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 628 с.

68. Скорук О. В. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства: конспект лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 94 с.

69. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 2016. Вип. 6(3). С. 39- 42. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6\(3\)__11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6(3)__11)

70. Соколенко Л. Ф. Цифровізація як вектор розвитку економічних систем та модернізації системи бухгалтерського обліку. *Облік і фінанси*. 2019. Вип. 85. С. 40–48.

71. Сотниченко В.М. Економічна безпека телекомунікаційного підприємства з позицій системного підходу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 2017. Вип. 15(2). С. 133-136. URL:

[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_15\(2\)__31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_15(2)__31)

72. Стоянова-Коваль С.С., Варгатюк М.О. Економічна безпека аграрного сектору як стратегічний напрямок інституційного регулювання інвестиційної діяльності. *Ефективна економіка*, 2018. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_10_10

73. Тиха О.І. Економічна безпека індивіда в системі фінансової безпекидержави: сутність та принципи взаємодії. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки*, 2019. № 12(2). С. 68-74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12\(2\)__11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12(2)__11)

74. Ткачук В.І., Яремова М.І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*, 2019. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_6_14

75. Томчук О.Ф., Томчук В.В. Роль Звіту про фінансові результати в інформаційному забезпеченні аналізу фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 17. С. 462-470.

76. Урба С.І. Система фінансової безпекидержави: сутність та особливості формування. *Наук. вісн. Міжнар. гуманітар. ун-ту*. 2017. № 26 (1). С. 22–25.

77. Урба С.І., Івончак І.О. Теоретичні аспекти дослідження суті економічної безпеки. *Причорномор. екон. студії*. 2018. Вип. 34. С. 33–38.

78. Утенкова К.О. Система фінансової безпекиаграрного сектору: принципи функціонування. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 80–89.

79. Фаріон І.Д., Писаренко Т.М. Управлінський облік: підручник. Київ: Центр учб. літ., 2012. 792 с.

80. Федулова І. Ідентифікація господарських ризиків. *Вісн. КНТЕУ*. 2017. № 4. С. 89–103.

81. Федулова І. Матричний підхід до організації системи управління ризиками на підприємстві. *Інноваційна економіка*. 2018. № 9-10. С. 204–210.

82. Фірман Н.Я., Вашків О.П. Економічна сутність фінансового результату підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2019.

Випуск 5 (22). С.162-168.

83. Фролова Л.В. Економічна діагностика підприємств: методичний та практичний інструментарій: навч. посіб. Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. 158 с.;

84. Хитра О.В., Андрушко Л.М. Поняття, фактори і наслідки кадрових ризиків на підприємстві. *Вісн. соц.-екон. досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 163–167.

85. Хмелевська А.В. Дослідження креативного обліку як напряму творчого розвитку бухгалтерського обліку. *Вісн. Технол. ун-ту Поділля*. 2003. № 5. Ч. 2, Т.1. С. 23–28.

86. Хмелевський Р.М. Дослідження оцінки загроз інформаційній безпеці об'єктів інформаційної діяльності. *Сучасний захист інформації*. 2016. № 4. С. 65–70.

87. Хорунжак Н. Розвиток принципів обліку як наслідок інноваційних процесів в науці та техніці. *Соціально–економічні проблеми і держава*. 2012. Вип. 2 (7). С. 277–286.

88. Шерстюк О.Л. Зміст та природа потребою користувачів фінансової інформації. *Вісник ЖДТУ*. 2016. № 3 (77). С. 39–45.

89. Щодо схвалення таксономії фінансової звітності UA XBRL МСФЗ 2019: рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 807 від 27.12.2019 р. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/shtodo-shvalennya-taksonom-fnansovo-zvtnost-ua-xbrl-msfz-2019/?fbclid=IwAR1J8KDtRIZWrJQ1YD6Pb2sm0X83FmAoJE0TkJeBRBBf8IZbXVzOfHDqQY>

90. Яценко В. Ф. Вплив еволюційної трансформації соціально–економічної системи на теорію бухгалтерського обліку. *Економіка харчової промисловості*. 2019. Вип. 4. С. 71–79.

91. 15 дій BEPS – 15 кроків проти агресивного податкового планування. URL: <https://bakertilly.ua/news/id44772>

92. Polova O., Podolianchuk O, Gudzenko N., Koval N., Ishchenko Y., Pravdiuk M., Mulyk T., Tomchuk O., Mulyk Ya., Kozachenko A., Mashevska A. Current issues of accounting, taxation, analysis and audit development in modern

challenges condition: collective monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. 282 p.

93. Tapscott D. The Digital Economy. URL: <http://dontapscott.com/books/the-digital-economy>.

94. Tomchuk O., Mulyk T. Accounting and analytical security assessment of economic safety of agricultural enterprises. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 33. С. 69-81.

95. Zdyrko N.G., Polova O.L., Mulyk T.O., Tomchuk O.F., Mulyk Ya.I., Kozachenko A.Y., Fedoryshyna L.I., Mashevskaya A.A. Financial control, analysis and audit as tools of an effective management system: state, problems, prospects: collective monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. 291 p.